

# Fet imposable i contribuents

Ana María Delgado García  
Rafael Oliver Cuello

PID\_00196576



*Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>*

# Índex

<b>Introducció</b> .....	5
<b>Objectius</b> .....	6
<b>1. Aspectes generals de l'impost</b> .....	7
1.1. Caràcters bàsics .....	7
1.1.1. Característiques generals .....	7
1.1.2. Concepte de renda gravada .....	8
1.1.3. Posició de l'impost dins del sistema tributari .....	9
1.2. Evolució legislativa .....	11
1.3. Estructura actual de l'impost .....	16
1.3.1. L'eliminació del concepte de <i>renda disponible</i> .....	17
1.3.2. Modificacions en el règim de les rendes gravades .....	17
1.3.3. La creació del concepte de renda de l'estalvi .....	20
1.3.4. Canvis en les reduccions de la base imposable .....	21
1.3.5. El mínim personal i familiar .....	21
1.3.6. Reducció de les tarifes i altres modificacions .....	22
1.4. Fonts normatives .....	23
1.5. Àmbit d'aplicació .....	26
<b>2. Fet imposable</b> .....	28
2.1. Definició del fet imposable .....	28
2.1.1. Element objectiu .....	28
2.1.2. Element subjectiu .....	34
2.2. Supòsits de no-subjecció .....	34
2.3. Rendes exemptes .....	37
<b>3. Contribuents</b> .....	49
3.1. Definició de contribuent .....	49
3.2. Residència habitual en territori espanyol .....	50
3.3. Atribució i individualització de rendes .....	52
3.3.1. Atribució de rendes .....	52
3.3.2. Individualització de rendes .....	53
<b>Activitats</b> .....	59
<b>Exercicis d'autoavaluació</b> .....	59
<b>Solucionari</b> .....	61



## **Introducció**

Aquest primer mòdul de l'assignatura de l'*Impost sobre la renda de les persones físiques* es dedica, d'una banda, als aspectes generals del tribut, és a dir, a les característiques generals, el concepte de *renda gravada* i la posició de l'impost dins del nostre sistema tributari. Igualment, es fa un estudi de l'evolució legislativa i de l'estructura actual del tribut, per acabar centrant l'atenció en les fonts normatives i en l'àmbit d'aplicació.

D'altra banda, en aquest mòdul s'analitza el fet imposable de l'impost, abordant tant la formulació positiva com la negativa, especialment pel que fa a les exempcions reconegudes en la legislació vigent. Finalment, aquest mòdul es dedica a la normativa relativa al contribuent, estudiant específicament dos aspectes rellevants relacionats amb aquest assumpte: la residència habitual en territori espanyol i l'atribució i individualització de rendes.

## Objectius

Els principals objectius que ha d'assolir l'estudiant mitjançant l'estudi d'aquesta matèria són els següents:

- 1.** Conèixer els aspectes generals de l'impost sobre la renda de les persones físiques, especialment els caràcters bàsics, el concepte de *renda gravada* i la posició de l'impost dins del nostre sistema tributari.
- 2.** Entendre l'evolució legislativa i l'estructura actual del tribut, i també les fonts normatives i l'àmbit d'aplicació de l'impost.
- 3.** Determinar l'abast de la subjecció a aquest impost, fonamentalment quant als aspectes personals, materials i temporals.
- 4.** Distingir els diferents elements que formen la regulació i la delimitació de les rendes exemptes.
- 5.** Identificar les principals normes relatives al contribuent del tribut, sobretot en relació amb la residència habitual en territori espanyol i l'atribució i individualització de rendes.

# 1. Aspectes generals de l'impost

## 1.1. Caràcters bàsics

### 1.1.1. Característiques generals

L'impost sobre la renda de les persones físiques és la figura principal del nostre sistema tributari, com ha manifestat l'STC 182/1997, de 22 d'octubre:

"és la figura primordial per a aconseguir que el nostre sistema tributari compleixi els principis de justícia tributària que imposa l'article 31.1 de la Constitució espanyola, atesa la seva estructura i fet imposable."

Hem de tenir en compte que mitjançant aquest impost es personalitza el repartiment de la càrrega tributària segons els criteris de capacitat econòmica, igualtat i progressivitat.

L'IRPF és un tribut directe, personal i subjectiu, que grava la renda de les persones físiques amb residència habitual al territori espanyol de manera periòdica i amb caràcter progressiu.

Les **característiques** de l'IRPF són les següents:

- 1) És un impost **directe**, tant perquè grava una manifestació directa i immediata de capacitat econòmica (l'obtenció de renda), com, des del punt de vista econòmic, perquè la normativa que el regula no preveu la translació jurídica de la càrrega tributària.
- 2) És un tribut **personal**, perquè la referència a la persona física que obté la renda és imprescindible per a delimitar el fet imposable, i cal assenyalar ja des d'ara que l'IRPF grava exclusivament l'obtenció de renda de persones físiques residents en territori espanyol, ja que la imposició sobre la renda dels no residents (la denominada tradicionalment *obligació real*) es regula al marge de l'IRPF.
- 3) És un impost **subjectiu**, ja que l'IRPF modula la quota tributària d'acord amb les circumstàncies personals i familiars del contribuent.

#### Lectura recomanada

En relació amb el concepte de l'IRPF, podeu veure l'article 1 LIRPF.

#### Obligació real

L'obligació real es regula en el Text refós la Llei de l'impost sobre la renda de no residents.

4) És un impost de caràcter **periòdic**, perquè l'obtenció de renda és un fet continu o durador, que es fracciona en períodes impositius per a fer possible el gravamen, el qual es liquida de manera periòdica.

5) I, finalment, és un impost **progressiu**, atès que els tipus de gravamen de la seva tarifa augmenten a mesura que ho fa la base liquidable.

### 1.1.2. Concepte de renda gravada

Amb l'IRPF ja caracteritzat en aquests termes, un dels problemes fonamentals de l'articulació de l'impost consisteix a establir el concepte de **renda gravada**. Aquesta qüestió ha estat objecte d'un debat ampli en la teoria de la Hisenda pública ja des de la formulació dels primers conceptes de renda extensiva en els treballs de Von Schanz, amb motiu de les dificultats per a determinar aquesta noció de manera operativa, que es posa de manifest en els informes més rellevants sobre la matèria<sup>1</sup>.

<sup>(1)</sup>Carter, Bradford i Meade, entre d'altres.

L'objecte de l'IRPF es defineix com la renda del contribuent, entesa com la totalitat dels rendiments, guanys i pèrdues patrimonials i de les imputacions de renda establerts legalment (de manera que sembla una reformulació del concepte de **renda extensiva**<sup>2</sup>). Renda que, a l'efecte de determinar la base imposable i calcular l'impost, es classifica en general i de l'estalvi (article 6.3 LIRPF).

<sup>(2)</sup>Article 2 LIRPF.

En l'article 2.2 de la LIRPF de 1998 s'assenyalava que el veritable objecte material del tribut era la denominada **renda disponible**, que és el resultat de disminuir la renda en la quantitat del mínim personal i familiar.

S'encunyava d'aquesta manera un nou concepte de *renda* que, malgrat les aparences, té ben poc que veure amb la noció de *potencial econòmic discrecional* o *renda discrecional* de l'informe Carter i que, per contra, es pot considerar directament inspirat en les construccions de certa doctrina alemanya (Vogel i Lang, entre d'altres) acollides per la jurisprudència del Tribunal Constitucional federal alemany, que han donat lloc al renaixement legislatiu d'una compensació per càrregues familiars que sembla haver influït notablement en la configuració del mínim personal i familiar de la LIRPF.

Un concepte que, no obstant això, no es porta fins a les últimes conseqüències, ja que és evident que la LIRPF de 1998 incorporava a la base imposable del tribut alguns conceptes que de cap manera no es podien considerar renda disponible, en el sentit de la renda que pot utilitzar el contribuent després d'atendre les seves necessitats i les dels subjectes que depenen d'ell, com les rendes immobiliàries imputades o les imputacions de bases imposables del règim d'atribució de rendes.

En la Llei 35/2006 s'elimina la referència a la renda disponible, en l'article 2, per dos motius: en primer lloc, per la nova manera de procedir a la integració i compensació de rendes; i, en segon lloc, pel nou esquema de liquidació i aplicació de les reduccions per circumstàncies personals i familiars a la quota (i no a la base imposable).

Juntament amb això, i amb la finalitat de caracteritzar l'IRPF, convé advertir que des del model d'impost sobre la renda global de caràcter sintètic establert el 1978, en el qual la base imposable es determinava com la suma algebraica dels diversos components de renda, que s'integraven i compensaven entre ells pràcticament sense limitacions, s'ha produït una evolució que ha conduït a



implantar un tribut com el que ara està vigent, marcadament **analític**, en el qual cadascun dels components de la renda dels contribuents reben un tractament diferenciat en funció de l'origen o la font d'on provenen.

### **La implantació d'un tribut marcadament analític**

Una primera fita en el procés d'implantació d'un tribut marcadament analític van ser les modificacions parcials de l'IRPF introduïdes el 1985 amb la intenció de singularitzar el tractament de determinades rendes del capital i limitar la possibilitat de compensar les disminucions de patrimoni (Llei 14/1985 de règim fiscal de determinats actius financers, i la Llei 40/1985 de modificació parcial de la IRPF). D'aquesta manera es van introduir diferències en el tractament de les diverses classes de rendes, les quals es van ampliar i van consolidar amb la Llei 18/1991, que va consagrar un model d'impost analític que la LIRPF vigent ha portat fins a les últimes conseqüències.

### **1.1.3. Posició de l'impost dins del sistema tributari**

La definició de *renda gravada* és un dels aspectes més importants per a valorar en quina mesura l'IRPF compleix la funció de **recaptació** encomanada, que resulta especialment rellevant tant en termes absoluts com relatius. I és igualment important (des de la perspectiva de recaptació i, sobretot, a aquest efecte de complir la funció redistributiva, com a mecanisme impositiu de justícia i progressivitat en el conjunt del sistema fiscal que incumbeix a l'IRPF) l'estructura de la tarifa que conté i el nivell dels tipus de gravamen.

Al costat d'aquestes **funcions**, l'IRPF compleix unes altres que tenen la mateixa importància al servei dels objectius de les polítiques econòmiques, socials, culturals, etc., mitjançant l'establiment d'incentius que se solen estructurar mitjançant deduccions en la quota de l'impost.

Entre aquestes funcions podem esmentar per la importància que tenen les deduccions per inversió en adquisició o rehabilitació d'habitatge, a les quals se sumen les deduccions establertes per incentius a la inversió empresarial, definides per remissió en l'impost de societats, o les previstes per donatius des de la Llei 30/1994. Les deduccions esmentades compleixen funcions de caràcter extrafiscal la constitucionalitat de les quals no suscita dubtes (almenys des de l'STC 37/1987), encara que no quedin reconegudes de manera expressa en la Constitució, i donen lloc a regulacions que sovint resulten complexes, mentre que, en canvi, tenen una eficàcia dubtosa a l'hora de complir els objectius que pretenen aconseguir.

En qualsevol cas, l'IRPF és una figura central en el conjunt del sistema tributari, en què es relaciona amb la resta dels impostos, en particular amb els de el subsistema de la imposició directa, en **nivells** molt diferents que d'alguna manera convé tenir presents:

Així, aquestes relacions es manifesten amb caràcter general en l'àmbit normatiu per les connexions de tot tipus que es donen entre les lleis i els reglaments reguladors dels diferents tributs.

Al mateix temps, pel que fa a qüestions més concretes perquè només fan referència a les relacions més evidents de l'IRPF amb altres figures tributàries, hem d'esmentar les que hi ha amb l'impost de societats, ja que aquest tribut constitueix un antecedent de l'IRPF (o si es prefereix, una retenció en la font respecte a les rendes del capital obtingudes per les persones físiques mitjançant la seva participació en entitats jurídiques) en un sistema que pretén gravar la renda extensiva una sola vegada.

Això posa de manifest l'estreta relació que hi ha entre les dues figures, que es revela, per exemple, en la regulació del règim d'atribució de rendes o de transparència fiscal internacional, i també la importància d'establir un mètode que limiti els efectes de la doble imposició de dividends que es produeix, inevitablement, quan les persones físiques incorporen a la base imposable de l'IRPF dividends o participacions en beneficis d'entitats jurídiques que ja han tributat en l'IS<sup>3</sup>.

<sup>(3)</sup>Articles 7.y i 86 a 91 LIRPF.

Per a evitar dobles imposicions, també ha estat necessari excloure expressament de l'IRPF la percepció d'herències, llegats o donacions, que es podrien qualificar com a *guanys patrimonials*, sempre que estiguin subjectes a l'impost sobre successions i donacions<sup>4</sup>.

<sup>(4)</sup>Articles 6.4 i 25.3 LIRPF.

Si es vol completar la caracterització de l'IRPF i establir exactament la posició que ocupa en el sistema tributari espanyol, cal fer referència a les relacions que manté amb els sistemes tributaris **autonòmic i local**:

1) En primer lloc, hem de subratllar que l'IRPF és un impost parcialment **cedit** a les comunitats autònomes, amb el límit màxim del 50%, dins del qual les comunitats poden assumir competències per regular la quantia del mínim personal i familiar, la tarifa i les deduccions en la quota.

#### Lectura recomanada

Sobre la consideració de l'IRPF com a impost cedit a les comunitats autònomes, podeu veure la lletra *a* de l'article 11, la lletra *a* de l'apartat 2n. de l'article 19 de la LOFCA i l'article 46 de la Llei 22/2009, de 18 de desembre.

L'advertiment anterior és imprescindible pels motius que exposem a continuació:

a) D'una banda, perquè aquesta condició d'impost parcialment cedit es reflecteix en la LIRPF, que ha de regular per separat la determinació de la quota estatal i la del gravamen autonòmic<sup>5</sup>.

<sup>(5)</sup>Article 3 i títol VII LIRPF.

b) D'altra banda, perquè per a aplicar aquest impost cal tenir en compte la legislació de les diferents comunitats que han assumit competències respecte a l'impost i ja han dictat normes relatives a certes deduccions en la quota.

2) Paral·lelament, hem d'indicar que els tributs locals incideixen sobre les fonts de renda subjectes a l'IRPF perquè són, amb caràcter general, una despesa deduïble a l'hora de determinar el rendiment net o, en el cas de l'impost sobre

l'increment de valor dels terrenys de naturalesa urbana, es consideren per a calcular les pèrdues i els guanys patrimonials eventuals derivats de la transmissió de béns immobles urbans.

## 1.2. Evolució legislativa

Com explica de manera clara Quintana, en síntesi, en la imposició sobre la renda del nostre país es poden distingir **tres grans fases** històriques.

En una **primera fase**, que engloba des de l'any 1845 fins al 1932, no hi ha una imposició general, subjectiva i global sobre la renda de les persones físiques, tal com la coneixem avui, sinó que s'introdueixen i s'apliquen un conjunt d'impostos reals o de producte, és a dir, un conjunt d'impostos que gravaven diferents rendes en funció de l'origen que tenen, de manera aïllada i amb tarifes no progressives sinó proporcionals.

Hi ha dues grans reformes en aquesta època, datades el 1845 i 1900. A pesar que el 1812 es va produir un primer intent fallit d'establir una única figura impositiva que gravés la renda en funció de la riquesa, no va ser fins a l'any 1845 quan es va instaurar per primera vegada una imposició sobre el producte, amb la reforma impulsada pel ministre Alejandro Mon. Aquesta idea es va plasmar mitjançant la introducció al sistema tributari espanyol de tres impostos que gravaven diferents manifestacions de renda, seguint el model francès, principalment la renda procedent de béns immobles de manera individual i sectorial per mitjà de tres figures: la contribució d'immobles, cultiu i ramaderia, el subsidi industrial i de comerç i la contribució sobre inquilinats.

La contribució d'immobles, cultiu i ramaderia, que sotmetia a tributació els rendiments del capital immobiliari, era un impost de contingent: el Govern fixava cada any una quantitat total a recaptar i el Ministeri d'Hisenda repartia aquesta càrrega tributària entre les diferents províncies, i al final eren els ajuntaments els qui distribuïen la càrrega tributària entre els veïns. També el subsidi industrial i de comerç, que gravava els rendiments empresarials i professionals, responia a la modalitat de repartiment d'un contingent global anual que es distribuïa en funció del tipus d'activitat i de la grandària de la població, primer a escala provincial, després entre els pobles de cada província i a la fi arribant a una assignació individual. Finalment, la contribució sobre inquilinats, que gravava la renda obtinguda pel lloguer d'immobles, només va tenir un any de vigència.

Després de diversos intents truncats de creació d'una figura impositiva general sobre la renda en la segona meitat del segle XIX, la segona gran reforma en la imposició que grava la renda al nostre país no es va produir fins a l'any 1900, a càrrec de Fernando Villaverde, que va culminar amb l'aplicació de diferents impostos sobre la renda reals o de producte que gravaven la renda de treball o de capital i les rendes mixtes de formes societàries en diferents tarifes. Les tarifes I, II i III de la contribució sobre les utilitats de la riquesa mobiliaria, respectivament, sotmetien a tributació les rendes del treball, les rendes del capital en forma d'interessos i dividendes i les rendes obtingudes per bancs, companyies d'assegurances i cooperatives. Aquestes tres tarifes convivien amb les denominades *contribucions rústica, urbana i industrial*, que van tenir una aplicació més efectiva a partir de 1906 amb la creació del cadastre immobiliari.

### Lectura recomanada

E. Quintana Ferrer (2010). "Evolución legislativa y estructura del impuesto". A: A. M. Delgado; R. Oliver (co-ord.). *La reforma del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Barcelona: Bosch.

És a partir de l'any 1932 i fins al període de la transició democràtica en què es concreta una **segona fase** en l'evolució de la imposició sobre la renda a Espanya que, a grans trets, es caracteritza pel manteniment dels impostos reals o de producte però amb la introducció addicional o complementària d'un impost general sobre la renda. La primera vegada que s'implanta aquesta figura personal a Espanya és l'any 1932 amb la reforma "silenciosa" de Flores de Lemus, que introdueix un gravamen sobre societats (mitjançant la reconversió de la tarifa tercera de la contribució sobre les utilitats de la riquesa mobiliaria implantada anys enrere) i una contribució general sobre la renda, que actuava de manera addicional juntament amb els impostos reals o de producte i que només resultava aplicable en cas de rendes que superaven una determinada quantia. Es tracta, per tant, d'un primer intent embrionari d'establir un impost general i progressiu sobre la renda.

En els anys següents (reforma d'Arranz, el 1940, i reforma de Navarro Rubio, el 1957) no hi va haver modificacions importants i es va mantenir aquest impost personal, escassament aplicat, que complia un paper addicional o complementari als impostos de producte.

L'element més destacable de la reforma de 1940 va ser l'increment de la pressió fiscal, sobretot per mitjà dels impostos indirectes, encara que per raons evidents, després de la Guerra Civil, la recaptació va minorar considerablement.

Més transcendència té la reforma de 1957 en la imposició sobre la renda. La característica més coneguda d'aquesta etapa històrica, a més de la creació d'un impost sobre les rendes del capital, són els sistemes d'avaluació global, que van ser el precedent del sistema actual d'estimació objectiva en l'IRPF.

Amb l'objectiu d'aconseguir una recaptació més gran es feien unes estimacions globals sobre la base d'estadístiques, contingents provincials, entre altres paràmetres, per a aconseguir un mínim d'ingressos procedents d'activitats empresarials i professionals i després una distribució de la càrrega impositiva entre els contribuents, que s'allunyava de la seva capacitat econòmica real. Però, en definitiva, en l'estructura de l'impost, se seguia amb la mateixa mecànica d'impostos reals o de producte (en concret, l'impost sobre els rendiments del treball personal, l'Impost sobre les rendes del capital, l'Impost sobre activitats i beneficis comercials i industrials i l'impost de societats) als quals se superposava un impost addicional i global sobre la renda, a més de les contribucions territorials rústica i urbana.

En l'última de les reformes, de l'any 1964, es van mantenir també aquests impostos reals sobre producte i les quantitats que es pagaven en virtut d'aquests impostos actuaven com a ingressos a compte de l'impost general, que va passar a denominar-se *impost general de la renda sobre les persones físiques*, en substitució de la contribució general sobre la renda. Aquests pagaments eren mínims en l'impost personal o general, de manera que encara que el càlcul en l'impost general fos inferior al que es pagava en els impostos sobre el producte no es feia cap devolució, i aquesta característica era la constatació més important que la imposició sobre la renda se centrava sobretot en els impostos sobre el producte.

Al costat de les contribucions territorials rústica i pecuària i la urbana, coexistien després de la reforma de 1964 l'impost sobre els rendiments del treball personal, l'impost sobre la renda del capital i l'impost sobre activitats i beneficis comercials i industrials; s'alternaven quotes fixes amb quotes variables sobre una base determinada mitjançant avaluació global i el pagador les exigia en molts casos mitjançant retenció pel pagador. Les diferents bases d'aquests impostos de producte se sumaven i formaven la base de l'impost general de la renda sobre les persones físiques, a la qual únicament s'havien

d'afegir les plusvàlues generades per transmissions patrimonials; hi quedaven subjectes únicament els contribuents que superaven una determinada quantitat i la recaptació que se'n feia molt residual.

És en la **tercera fase**, a partir de l'any 1977, quan Espanya abandona ja definitivament el sistema vuitcentista d'impostos reals o de producte i introdueix, després de la denominada *Llei de mesures urgents per a la reforma fiscal*, l'impost sobre el patrimoni, amb caràcter accessori a la imposició sobre la renda, i l'any següent, el 1978, per primera vegada, un impost únic, general, personal, sintètic i progressiu sobre la renda, com havien fet ja altres països europeus anys enrere.

Es materialitza aquesta transformació mitjançant la primera Llei de l'IRPF, la **Llei 44/1978**, que estableix, entre altres regles, la tributació conjunta o familiar obligatòria i configura un impost sintètic, encara que amb tracte diferent per als diferents tipus de renda en funció de l'origen, per exemple en matèria de retencions o d'aplicació d'estimacions objectives per a calcular el rendiment empresarial o professional en determinats casos, cosa que encara es manté avui dia.

La primera regulació de l'impost personal sobre la renda permetia, a diferència del que succeeix a l'actualitat, la lliure compensació de rendes i guanys (situació a la qual es va posar límit a partir de 1985, quan es permetia compensar les pèrdues patrimonials únicament amb guanys de la mateixa naturalesa i no amb la resta de rendiments), i hi havia una única tarifa progressiva (que aconseguia un tipus marginal del 70%) aplicada a una sola base imposable. Les circumstàncies personals i familiars, elements importants de subjectivització de l'impost, actuaven en aquest impost com a deduccions en la quota, de manera que aquesta quota podia resultar negativa i es generava llavors per primera vegada el dret de la devolució de l'excés.

L'IRPF regulat per la Llei 44/1978, de 8 de setembre, va ser substituït pel contingut de la **Llei 18/1991**, de 6 de juny, aprovada amb motiu de la necessitat d'adaptar a la doctrina del Tribunal Constitucional la tributació conjunta de la unitat familiar, i que també va incorporar les modificacions parcials que havia experimentat l'IRPF durant aquell període.

### **Modificacions parcials**

Sobretot en l'àmbit de la tributació de les rendes del capital, essencialment per l'efecte de la Llei 14/1985, de 29 de maig, de règim fiscal de determinats actius financers; i també en l'àmbit dels rendiments del treball personal, en el qual les despeses deduïbles s'havien limitat de manera radical en l'àmplia reforma de l'impost que va dur a terme la Llei 10/1985, de 26 d'abril, de modificació parcial de la Llei general tributària (LGT).

Així mateix, es van introduir modificacions importants en matèria de transparència fiscal, atribució de rendes, retribucions en espècie, retencions i ingressos a compte, deduccions en la quota i tributació de plusvàlues i increments patrimonials, modificacions dictades per l'experiència adquirida en l'aplicació de l'impost.

Posteriorment, la **Llei 40/1998**, de 9 de desembre, que substitueix la llei anterior, exclou de l'objecte de tributació els no residents (que es regula per separat mitjançant un impost específic sobre la renda dels no residents aprovat

### **Tributació conjunta**

La tributació conjunta de la unitat familiar va ser regulada provisionalment per la Llei 20/1989, de 28 de juliol, després de l'STC de 20 de febrer de 1989.

per la Llei 41/1998, de 9 de desembre), fa una reordenació important de les tarifes de l'impost (que disminueixen sensiblement), i fa que hi tingui cabuda la regulació autonòmica dels tipus de gravamen que permet la cessió parcial de l'IRPF a les comunitats autònomes regulades, primer, en la Llei 14/1996, de 30 de desembre, posteriorment, en la Llei 21/2001, de 27 de desembre, i actualment, en la Llei 22/2009, de 18 de desembre, que aprova el règim actual de finançament de les comunitats autònomes.

La Llei 46/2002, de 18 de desembre, de reforma parcial de l'IRPF ha estat un pas més en el camí iniciat per la Llei 40/1998 i abans per l'RDL 7/1996, de reducció de l'impost i del seu pes específic en el sistema tributari espanyol.

### **Canvis més significatius introduïts per la Llei 46/2002**

- Ampliació de les exempcions per actes de terrorisme, per prestacions familiars per fill a càrrec i per orfanat, per acolliment de gent gran i ajudes per a residències i centres de dia i per prestacions de desocupació en pagament únic per a discapacitats.
- Augment del percentatge de reducció per a rendes irregulars al 40%.
- Nova regulació de les opcions d'accions o *stock options*.
- Ampliació de l'exempció de lliurament d'accions a treballadors de manera gratuïta fins a un valor de 12.000 euros anuals.
- Incentiu a l'arrendador d'habitatges: reducció del 50% dels rendiments de l'arrendament d'habitatge.
- Increment dels percentatges reductors i disminució en els terminis que han de transcórrer en les rendes procedents d'assegurances de vida i invalidesa i operacions de capitalització. Reducció del 40% a rendiments de primes satisfetes amb més de dos anys d'antelació i el 75% a primes satisfetes amb més de 5 anys.
- Modificació dels requisits per a tributar en estimació objectiva singular, fixant-se un límit d'ingressos (no superior a 450.000 euros anuals i 300.000 euros anuals si és una activitat agrària) i un límit de compres (no superior a 300.000 euros anuals).
- No tributen com a guany patrimonial els reemborsaments de participacions en fons d'inversió quan es reinverteixi en un altre fons.
- Nova regulació del mínim personal i familiar, que s'incrementa.
- Noves reduccions sobre la base imposable per a determinar la base liquidable per prolongació de l'activitat laboral, per mobilitat geogràfica, per cura de fills menors de 3 anys, per edat superior a 65 anys, per assistència a gent més gran de 75 anys i per discapacitat del contribuïent i dels ascendents o descendents.
- Ampliació del límit de reducció (8.000 euros amb caràcter general) a la base imposable de les aportacions a plans de pensions i a mutualitats de previsió social.
- Introducció dels plans de previsió assegurats, les aportacions dels quals es redueixen de la base imposable en els mateixos termes que els plans de pensions i les mutualitats de previsió social.
- Reducció de la tarifa general, el tipus màxim de la qual es fixa en el 45% (estatal més autonòmic) –abans era el 48%–, i el tipus mínim es fixa en el 15% (estatal més autonòmic) –abans era el 18%.
- La tarifa es compon de cinc trams a diferència de l'anterior, que era de sis trams.
- Reducció del tipus de gravamen especial al 15%, que abans era el 18%.
- Desapareix la possibilitat de presentar declaració conjunta integrant les rendes d'un cònjuge mort.

- Nova redacció de les especialitats en la tributació conjunta.
- Nou règim especial d'atribució de rendes, amb una regulació detallada de la tributació que tenen.
- Desaparició del règim de transparència fiscal. Amb un període transitori, per als qui decideixin dissoldre's i liquidar-se, que pot durar fins al 30 de juny de 2004.
- Aparició de les noves societats patrimonials i la seva incidència en les rendes dels seus socis persones físiques.
- Nova redacció de la tributació dels socis de les institucions d'inversió col·lectiva.
- Nova deducció per maternitat: 1.200 euros anuals per cada fill menor de 3 anys, si no s'està obligat a presentar declaració se'n pot sol·licitar a l'AEAT el pagament.
- Modificació dels límits de l'obligació de declarar: 22.000 euros anuals per a rendes del treball, 1.600 euros anuals per a rendes de capital i guanys de patrimoni sotmeses a retenció, i 1.000 euros anuals de rendes immobiliàries imputades, lletres del tresor i subvencions per a adquisició d'habitatges.
- Regulació de l'esborrany de declaració: per a determinats contribuents l'AEAT elabora la declaració i l'envia al seu domicili; el contribuent, si hi està conforme, la signa i la presenta.
- Modificació de la comunicació de dades pel contribuent i sol·licitud de devolució.
- Modificació de les retencions i pagaments a compte.

D'altra banda, es va aprovar un Text refós de la Llei de l'impost sobre la renda de les persones físiques, mitjançant el **Reial decret legislatiu 3/2004**, de 5 de març. Aquest text refós va ser desplegat pel Reial decret 1775/2004, de 30 de juliol, pel qual es va aprovar el Reglament de l'IRPF.

La disposició addicional quarta de la Llei 46/2002, en la redacció donada per la disposició final divuitena de la Llei 62/2003, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social, establia que el Govern havia d'elaborar i aprovar en el termini de quinze mesos els textos refosos de les lleis reguladores de l'IRPF, l'IRNR i l'IS.

D'acord amb el preàmbul del TRLIRPF, "aquesta delegació legislativa té l'abast més limitat dels previstos en l'apartat 5 de l'article 82 de la Constitució, ja que se circumscriu a la mera formulació d'un text únic i no inclou autorització per a regularitzar, aclarir i harmonitzar els textos legals que han de ser refosos".

Segons aquest preàmbul, "aquesta habilitació té per finalitat dotar de més claredat el sistema tributari mitjançant la integració en un únic cos normatiu de les disposicions que afecten aquests tributs, i contribuir així a augmentar la seguretat jurídica de l'Administració tributària i, especialment, dels contribuents".

Finalment, s'ha aprovat una nova LIRPF, la **Llei 35/2006**, de 28 de novembre. Segons es desprèn del preàmbul d'aquesta norma, l'objectiu és adequar l'impost a les següents tendències internacionals: la reducció de la progressivitat formal i dels tipus nominals; la simplificació de tarifes i incentius fiscals; l'homogeneïtzació en el tractament fiscal de l'estalvi; la preocupació per la família; la divisió de la base única o l'impost dual; i la reducció de la càrrega fiscal sobre els rendiments del treball per a afavorir l'ocupació.

No obstant això, a pesar que el preàmbul de la Llei 35/2006 indica que s'estableix una reducció de la càrrega fiscal sobre els rendiments del treball, la qual cosa resulta discutible, s'ha de tenir en compte que amb la nova Llei

s'accentua la diferència de tracte dels diferents tipus de rendes: la càrrega fiscal sobre els rendiments del treball és molt superior a la d'un altre tipus de rendes, com la majoria dels rendiments del capital mobiliari i guanys patrimonials.

### 1.3. Estructura actual de l'impost

Seguint, novament, en aquest punt, l'encertat relat de Quintana, cal assenyalar que la Llei 35/2006 ha introduït les sis grans modificacions següents en l'estructura de l'impost:

1) Com ja s'ha comentat anteriorment, ha eliminat el concepte de *renda disponible* que havia introduït la Llei 40/1998 i que constituïa l'objecte de l'impost.

Segons aquesta última Llei, el que es es pretenia gravar amb l'impost sobre la renda era precisament la part de renda del contribuent resultant després d'haver restat els mínims personals i familiars, això és, la part de renda de què disposa el contribuent després de satisfer les seves necessitats bàsiques. Així doncs, el mínim personal i familiar ja no actua ara en la Llei 35/2006 com a reducció per a calcular la base imposable, encara que segueix modulant la quantificació de l'impost, com indicarem posteriorment.

2) També es produeixen, amb la Llei 35/2006, modificacions en el règim jurídic dels rendiments i guanys i pèrdues patrimonials, encara que no hi ha grans canvis estructurals perquè es mantenen els cinc tipus de rendes: del treball, del capital, d'activitats econòmiques, guanys i pèrdues patrimonials i imputacions de renda.

3) D'altra banda, cal subratllar la creació, amb la Llei 35/2006, del concepte de *renda de l'estalvi a la base imposable* i la introducció de noves regles d'integració i compensació de rendes. Podem observar com s'abandona la divisió entre part general i part especial de la base imposable per a introduir un nou concepte de base imposable general i base imposable de l'estalvi. Aquesta última amplia l'àmbit d'aplicació de la part especial anterior, ja que recull més rendes (en concret, guanys i pèrdues patrimonials derivades de transmissions, amb independència del període de generació, i els principals rendiments de capital: interessos, dividendes i percepcions per assegurances de vida i invalidesa), que tributen al tipus proporcional del 18%. Posteriorment, amb la Llei 26/2009, s'ha augmentat aquest tipus al 19% (si la base és igual o inferior a 6.000 euros) o al 21% (si la base és superior a aquest últim import).

4) Amb la Llei 35/2006, també s'han suprimit bastants reduccions a la base imposable (entre les quals, les reduccions per obtenció de rendiments del treball, que actuen ara com a deducció del rendiment íntegre, o les reduccions per mínim personal i familiar) i se n'han introduït altres de noves, com les aportacions als sistemes de protecció de les situacions de dependència.

5) Un altre canvi estructural que cal destacar ha estat la introducció d'un nou sistema d'adequació de l'impost a les circumstàncies personals i familiars, és a dir, d'un nou sistema d'actuació en l'impost del mínim personal i familiar. La quantitat resultant de calcular aquest mínim (ara incrementat) deixa de cons-



tituir una reducció en la renda del període per al càlcul de la base imposable i constitueix una part de la base liquidable a la qual s'apliquen igualment les tarifes progressives, de manera que la quota resultant d'aquesta operació minora la quota íntegra del contribuent en concepte de mínim personal i familiar. D'aquesta manera, la modulació del mínim té la mateixa transcendència per a tots els contribuents amb independència del tipus impositiu al qual tributin.

6) Finalment, l'última modificació d'aquest nou règim establert per la Llei 35/2006 consisteix en la simplificació i la reducció de les tarifes: s'insisteix en la reducció de la tarifa progressiva (el tipus marginal màxim agregat, estatal i autonòmic, és el 43%), i el tipus proporcional únic, que és el que grava la renda de l'estalvi, ascendeix al 18% (abans era el 15% en la part especial de la base imposable). Com ja s'ha comentat, amb la Llei 26/2009, s'ha augmentat aquest tipus al 19% (si la base és igual o inferior a 6.000 euros) o el 21% (si la base és superior a aquest últim import).

### **1.3.1. L'eliminació del concepte de *renda disponible***

Com hem indicat, una diferència fonamental de la regulació actual de l'IRPF consisteix en l'eliminació del concepte de *renda disponible*. Ara es diu que l'impost grava tota la **renda del contribuent**, de manera que les circumstàncies personals i familiars es tenen en compte en el moment de calcular l'impost.

Com dèiem abans, el mínim no opera com una deducció per a calcular la base imposable, sinó com una part de la base liquidable, de manera que a la base liquidable general o de l'estalvi s'aplica la tarifa corresponent i dóna com a resultat la quota íntegra, i a aquesta quota s'hi resta la xifra resultant d'aplicar el mínim personal o familiar a aquesta mateixa tarifa progressiva.

En definitiva, és un canvi estructural en l'impost, encara que es pot dir que el mínim personal i familiar segueix actuant, *de facto*, com una deducció en la quota, tal com succeïa en la regulació anterior a 1999.

### **1.3.2. Modificacions en el règim de les rendes gravades**

Una segona modificació no estructural, com dèiem, han estat algunes novetats en els cinc tipus de renda. El seu concepte i gravamen no s'ha modificat, encara que sí algunes qüestions concretes.

En els **rendiments del treball** s'han introduït alguns supòsits que deriven de nous instruments de previsió social que s'acompanyen als plans de pensions tradicionals: plans de pensions regulats en la Directiva 2003/41/CE, plans de previsió social empresarial, prestacions percebudes pels beneficiaris d'assegurances de dependència i aportacions a patrimonis protegits de persones amb discapacitat.

Una altra novetat important són les reduccions per obtenció de rendiment de treball, que s'apliquen ara en el rendiment íntegre per a obtenir el rendiment net, a diferència de la normativa precedent, en la qual actuaven com una reducció de la base imposable. A més, aquesta reducció, que s'aplica ara per a calcular el rendiment net, s'incrementa, especialment en el cas de les rendes més baixes.

També s'incrementa en la quantia la reducció per discapacitat de treballadors inactius i es manté la reducció per prolongació d'activitat i per mobilitat geogràfica.

Un element destacable en la regulació actual dels rendiments de treball en la Llei de l'IRPF vigent és l'eliminació de la reducció del 40% per obtenció de rendiments irregulars en cas de prestacions percebudes en forma de capital per aportacions a plans de pensions i altres sistemes privats de previsió social, amb la finalitat d'incentivar que aquestes prestacions i plans de pensions es cobrin quan es compleixin les contingències cobertes en forma de renda i no de capital.

Hi ha un règim transitori per a no perjudicar els sistemes de previsió social que estiguin en marxa abans de l'entrada en vigor de la nova llei. Això implica que la supressió és efectiva en relació amb les aportacions fetes després del 31 de desembre de 2006, mentre que les fetes abans continuaran tenint dret a la reducció malgrat que es percebin a partir de l'1 de gener de 2007.

En relació amb el segon tipus de renda, els **rendiments de capital mobiliari**, abans s'ha dit que en la nova Llei de l'IRPF s'integren, la seva gran majoria (dividends, interessos i indemnitzacions per assegurances de vida i invalidesa), dins de la renda de l'estalvi, cosa que significa que tributen a un tipus proporcional i no se sotmeten a la tarifa progressiva.

Com a conseqüència d'aquesta tributació més baixa, s'adopten tres mesures: desapareix el sistema de deducció de dividends per a evitar la doble imposició, això és, la integració del 140% com a rendiment íntegre i la deducció en la quota del 40% d'aquesta quantitat, a canvi d'introduir l'exempció dels dividends per als primers 1.500 euros; s'elimina també la deducció d'entre el 40% i el 75% per a les rendes derivades d'assegurances de vida i invalidesa, la del 40% en cas de rendiments irregulars per cessió a tercers de capitals propis i, com a mecanisme més favorable en el càlcul d'algunes rendes vitalícies o temporals, es disminueixen alguns percentatges aplicables per a la concreció de la renda integrable.

En definitiva, la gran reforma aquí estructural consisteix en la inclusió de gran part dels rendiments del capital mobiliari en la renda de l'estalvi que tributa a un tipus proporcional més reduït i, en conseqüència, l'eliminació d'alguns avantatges que tenia el règim anterior per a evitar la doble imposició i de la reducció per rendes irregulars en la majoria dels supòsits.

Quant al **rendiment del capital immobiliari**, seguint amb aquesta visió panoràmica, s'elimina la prohibició que el rendiment net sigui negatiu com a conseqüència de les reduccions i deduccions, encara que s'afegeix paral·lelament un límit a la deducció de despeses pel pagament d'interessos i de despeses de conservació i reparació: s'estipula que la quantia no pot superar l'import íntegre obtingut per cada bé immoble de manera individual. L'excés d'aquesta deducció no deduïble, no obstant això, es pot deduir amb les mateixes condicions en els quatre anys següents.

També la reducció del 50% per arrendament d'habitatges pateix alguna modificació, ja que d'una banda, se'n permet l'aplicació únicament quan es tracti de rendiments declarats (cosa que significa que no resulta aplicable si hi ha una comprovació o investigació posteriors i es descobreixen aquest tipus d'arrendaments) i es produeix l'increment de

la reducció fins al 100% d'aquests rendiments per arrendament d'habitatge en cas que l'arrendatari compleixi diverses condicions d'edat (que ha d'estar compresa entre 18 i 35 anys) i de rendes mínimes.

Respecte al **rendiment d'activitats econòmiques**, tampoc hi ha reformes estructurals però sí novetats importants. Hi ha un tipus de renda, com és la que s'obté amb la compravenda de béns immobles, en el qual s'elimina el requisit d'exigir una persona ocupada a temps complet i un local destinat a dur a terme la gestió de l'activitat perquè sigui considerada com a rendiment d'activitats econòmiques, amb la finalitat d'evitar que la major part d'aquestes rendes es qualifiquin com a rendes de l'estalvi del particular (en concepte de guanys patrimonials) i tributin, per tant, a un tipus proporcional.

A més, hi ha altres novetats en el règim de càlcul dels rendiments empresarials o professionals. En el règim d'estimació directa, d'una banda, s'apliquen als autònoms depenents, això és, aquells que lliuren béns o presten serveis a una única persona no vinculada, les reduccions que es preveuen per obtenció de rendiments del treball i per discapacitat de treballadors actius. En l'estimació objectiva, d'una altra, els imports que correspondrien a les activitats econòmiques desenvolupades per determinats parents o entitats en règim d'atribució de rendes en les quals participin familiars es tenen en compte a l'efecte de calcular les quantitats límit d'ingressos i compres, 450.000 i 300.000 euros, respectivament, que no es poden superar per a l'aplicació d'aquest règim.

Finalment, també s'elimina la reducció del 40% per als rendiments irregulars d'activitats econòmiques quan, fins i tot havent-se generat en més de dos anys, s'integrin dins d'una activitat que genera rendes de manera regular o habitual, la qual cosa també va destinada a evitar l'aplicació abusiva d'aquestes reduccions.

I ja per acabar, pel que fa als **guanys i pèrdues patrimonials** derivades de la transmissió de béns, que són la majoria, aquest tipus de renda s'integra sense excepció a la base imposable de l'estalvi, amb independència del període de generació que tingui (tant si és inferior com superior a un any), de manera que tributen al tipus proporcional.

També s'ha de destacar com a novetat en el règim dels guanys i pèrdues patrimonials que no es grava el guany posat de manifest en la transmissió de l'habitatge habitual per una persona amb dependència severa o gran dependència, igual que ocorre amb la norma vigent per a la transmissió per persones de més de 65 anys, i que no es considera que hi ha guanys o pèrdues en ocasió de les aportacions als patrimonis protegits constituïts a favor de persones amb discapacitat.

Finalment, cal assenyalar que es preveuen diferents règims transitoris per a alguns béns (immobles, accions, fons d'inversió) adquirits abans del 31 de desembre de 1994 i transmesos a partir del 20 de gener de 2006. L'aplicació dels diferents coeficients d'abatiment per a calcular el guany en funció dels anys s'elimina en la Llei 35/2006 de l'IRPF, i per a adequar aquesta mesura a les situacions iniciades abans de la reforma es preveu un règim transitori en el qual s'estableix que els subjectes que transmetin els béns a partir del 20 de gener de 2006 han de calcular el percentatge o la porció de guany derivat fins al dia anterior a aquesta data i el generat entre aquesta última data i la data de transmissió. D'aquesta manera, el guany patrimonial es reparteix proporcionalment al nombre de dies transcorreguts des de l'adquisició del bé fins al 19 de gener de 2006 i al període transcorregut des del 20 de gener fins al moment de la transmissió, i únicament s'apliquen a la primera els coeficients d'abatiment esmentats.

### 1.3.3. La creació del concepte de renda de l'estalvi

El principal dels canvis estructurals que ha experimentat l'impost després de la Llei 35/2006 ha estat la distinció entre els dos tipus o les dues classes de rendes integrables a la base imposable.

A la **base imposable general** s'inclouen els rendiments del treball, alguns rendiments del capital mobiliari (els menys freqüents, enumerats en l'article 25.4 de la Llei 35/2006: els derivats de la propietat intel·lectual, l'assistència tècnica, l'arrendament de béns mobles i la cessió del dret d'imatge), els rendiments del capital immobiliari, els rendiments d'activitats econòmiques, les imputacions de renda i únicament els guanys i pèrdues patrimonials que no es posin de manifest en ocasió de la transmissió d'elements patrimonials (com per exemple, els premis en el joc).

La part general de la base imposable de l'anterior llei de l'IRPF és substituïda per la base imposable general en la Llei 35/2006. En aquesta part general de la base imposable vigent fins a 2006 s'hi integraven les rendes següents: rendiments del treball, rendiments del capital (immobiliari i mobiliari), rendiments d'activitats econòmiques, imputacions de renda, i guanys i pèrdues patrimonials que es posaven de manifest en ocasió de transmissions d'elements patrimonials adquirits o de millores fetes en aquests elements patrimonials amb un any o menys d'antelació a la data de transmissió. A la suma de les anteriors partides (part general de la renda del període) s'hi restava el mínim personal i familiar, i el resultat era la part general de la base imposable.

L'altra part, la **base imposable de l'estalvi**, inclou els principals rendiments del capital mobiliari (els continguts en els tres primers apartats de l'article 25 de la Llei 35/2006, això és, interessos, dividendes i percepcions per assegurances de vida i invalidesa) i els guanys i pèrdues generats en ocasió de la transmissió d'elements patrimonials, sigui quin sigui el seu període de generació.

La base imposable actual de l'estalvi ocupa la posició que tenia en la regulació anterior de l'impost la denominada *part especial de la base imposable*, que comprenia únicament els guanys i pèrdues patrimonials que es posaven de manifest en ocasió de la transmissió d'elements patrimonials adquirits o de millores fetes en aquests elements amb més d'un any d'antelació a la data de transmissió. A la quantitat positiva, si escau, resultant, s'hi restava, també si escau, el romanent del mínim personal i familiar.

Una vegada integrades les diferents rendes en aquestes dues parts de la base imposable, també hi ha noves regles de **compensació** entre aquestes rendes.

Les rendes que s'inclouen en aquesta base imposable general es compensen entre elles lliurement excepte els guanys i pèrdues, que només es poden compensar amb la resta de rendiments fins al 25% (abans aquest percentatge era del 10%). I pel que fa a les rendes de la base imposable de l'estalvi, s'integren entre si de manera independent, és a dir, les rendes del capital mobiliari que s'inclouen en aquesta renda només es compensen entre elles igual que els guanys i pèrdues derivats de transmissions patrimonials. De la mateixa manera que en la normativa anterior, les quanties que no s'hagin pogut compensar es poden utilitzar en els quatre anys següents aplicant les mateixes regles.

### 1.3.4. Canvis en les reduccions de la base imposable

Feta la integració i compensació de rendes en aquesta base imposable (general i de l'estalvi), una altra diferència estructural important són les reduccions aplicables per a calcular la base liquidable.

Ja hem indicat que se **suprimeixen** dues reduccions importants a la base imposable general, les reduccions per circumstàncies personals i familiars (el que abans constituïa el mínim personal i familiar i que ara que es pren en consideració posteriorment, en el moment de calcular l'impost, de manera que constitueix la part de la base liquidable no sotmesa a tributació) i les derivades de l'obtenció de rendiments del treball, per prolongació de l'activitat laboral i per mobilitat geogràfica (que s'inclouen com a deduccions en el rendiment íntegre per a la determinació del rendiment net).

A canvi d'aquestes eliminacions, es mantenen altres reduccions modificades i se n'hi 'afegeixen algunes més, bàsicament per situacions de dependència i envelliment.

Les reduccions que se segueixen **mantenint** són les derivades de les aportacions a sistemes de previsió social (plans de pensions, mutualitats de previsió social i plans de previsió assegurats), encara que es canvia la seva aportació màxima reductible, que és la xifra més petita de 10.000 euros per any (12.500 per a més grans de 50 anys) o el 30% dels rendiments nets del treball i d'activitats econòmiques (50% per a més grans de 50 anys).

S'hi **afegeixen** també algunes reduccions per aportacions dels treballadors a plans de previsió social empresarial i per primes satisfetes a les assegurances privades que cobreixen exclusivament el risc de dependència (nous sistemes privats de previsió social) i també es mantenen les reduccions per aportacions i contribucions a sistemes de previsió social de persones amb discapacitat i pel pagament de pensions compensatòries a l'excònjuge; aquestes últimes són les úniques que si no poden reduir la base imposable general poden reduir la base imposable de l'estalvi.

### 1.3.5. El mínim personal i familiar

Amb l'aplicació de les reduccions a la base imposable obtenim la base liquidable, i és en aquest moment quan entren en joc les circumstàncies personals i familiars. El **mínim personal i familiar** (del contribuent, per ascendents, per descendents i per discapacitat) es considera ara una part de la base liquidable, de manera que el contribuent calcula la quota que resulta de la seva base liquidable general aplicant les tarifes progressives estatal i autonòmica i resta a la xifra obtinguda la quota que resulti de l'aplicació del seu mínim personal i familiar a les mateixes tarifes.

El que es persegueix amb aquesta operació és que la reducció pel mínim personal i familiar sigui igual per a tot contribuïent amb absoluta independència de la tarifa progressiva a la qual tributi. *De facto*, això actua realment com una reducció de la quota (com expressament disposaven les lleis de 1978 i de 1991), en aquest cas del 24%, que és la tarifa progressiva mínima agregada.

Fins a l'any 2006, el mínim personal i familiar per descendents minorava la renda del període per a determinar la base imposable, mentre que la resta de mínims familiars (per cura de fills, per edat, per assistència i per discapacitat) s'aplicaven com a reduccions sobre la base imposable per a determinar la base liquidable.

S'ha aprofitat la reforma per incrementar les quanties dels mínims i s'hi ha afegit una regla segons la qual no és procedent aplicar el mínim per descendents, ascendents o discapacitat quan aquests subjectes presentin declaració per aquest impost amb rendes superiors als 1.800 euros. A més, la part del mínim personal i familiar que excedeixi, si escau, de la base liquidable general es pot deduir de la base liquidable de l'estalvi que tributa al tipus proporcional.

### 1.3.6. Reducció de les tarifes i altres modificacions

L'última de les modificacions estructurals afecta les **tarifes** que s'apliquen a aquesta base liquidable. Se'n manté l'estructura (la tarifa estatal i autonòmica per a les dues bases liquidables: la general i la de l'estalvi) i es redueixen els trams de 5 a 4.

Es modifiquen les tarifes que graven la base liquidable general, que passen del màxim agregat del 45% al 43%, mentre que el tipus marginal mínim agregat s'incrementa del 15% al 24% i, finalment, la base mínima de l'estalvi tributa a un tipus proporcional agregat del 18% (abans 15%). Com en la regulació anterior, la tarifa progressiva autonòmica aplicable a la base liquidable general és modificable per llei autonòmica.

Ja per acabar, hem d'assenyalar molt breument altres modificacions que, encara que no afecten l'estructura de l'impost, també són importants. Canvis que es produeixen, per exemple, en matèria d'**exempcions**, en què la llei ha actuat en diferents fronts.

S'amplia, en primer lloc, l'exempció a les prestacions reconegudes als professionals no integrats en el règim especial de la Seguretat Social d'empleats per compte propi o d'autònoms. Igualment, es modifica el règim d'exempcions per obtenció de renda del treball a l'estranger, declarant que es considera complert el requisit de realització dels treballs en un territori on s'aplica un impost de naturalesa idèntica o anàloga a la de l'IRPF, no havent de ser un territori qualificat com a paradís fiscal, quan el país o territori en el qual es facin els treballs tingui subscript amb Espanya un conveni per evitar la doble imposició internacional que contingui una clàusula d'intercanvi d'informació. I s'introdueix l'exempció de les indemnitzacions percebudes per privació de llibertat en establiments penitenciaris en aplicació de la Llei d'amnistia.

Especialment rellevant és la incorporació de noves exempcions en rendes del treball que afavoreixen les persones amb discapacitat i en prestacions públiques per a atenció a persones en situació de dependència, ampliant l'exempció per prestacions familiars. Especialment, es declara que estaran exempts d'imposició els rendiments del treball per prestacions en forma de renda a persones amb discapacitat derivats de les aportacions i contribucions a sistemes de previsió social, i també els rendiments del treball derivats d'aportacions a patrimonis protegits, fins a un import màxim anual conjunt del triple de

l'indicador públic de renda d'efectes múltiples. Gaudeixen, així mateix, d'exempció les prestacions econòmiques públiques vinculades al servei, per a cures de l'entorn familiar i per assistència personalitzada per al suport de l'autonomia personal, que es deriven de la Llei de promoció de l'autonomia personal i atenció de les persones en situació de dependència. També s'amplia l'exempció de determinades prestacions familiars (naixement, part, adopció, orfandat).

Altres novetats importants en aquesta matèria són l'exempció de dividendes i participacions en beneficis fins al límit de 1.500 anuals, no aplicable als dividendes i al repartiment de beneficis distribuïts per institucions d'inversió col·lectiva, ni als dividendes i participacions de beneficis procedents de valors o participacions adquirits dins dels dos mesos o un any, en funció de si cotitzen o no, anteriors a la data en què se satisfacin els dividendes, quan en els dos mesos posteriors es transmetin valors homogenis; i la supressió, en la deducció per inversió en habitatge habitual, del percentatge de deducció incrementat en la quota íntegra del 25% (els dos primers anys) i del 20% (en els anys següents) en cas que es produeixi finançament aliè, compensat amb la introducció d'un nou percentatge incrementat del 20% en el cas d'inversió en habitatge o obres per a millorar l'accés a discapacitats, amb independència que hi hagi o no finançament aliè i amb una base màxima de deducció incrementada.

Les últimes qüestions que cal destacar afecten la **gestió** de l'impost. D'una banda, s'eleven les quanties que determinen l'obligació de no declarar i se suprimeix el sistema de devolució ràpida, de manera que en cas de resultar una quota diferencial negativa s'ha de presentar la declaració o confirmar l'esborrany elaborat per l'Administració.

I en l'àmbit de les retencions, es modifiquen les previstes per als rendiments del capital mobiliari, els guanys procedents de transmissions de participacions en institucions d'inversió col·lectiva, els premis i l'arrendament d'immobles; es redueixen les retencions dels rendiments del treball; i finalment s'introdueix una retenció de l'1% sobre les vendes i ingressos de les activitats que s'especifiquen reglamentàriament, dins de les quals determinen els seus rendiments nets en estimació objectiva, i s'incrementa del 20% al 24% les retencions dels rendiments per cessió dels drets d'imatge.

#### 1.4. Fonts normatives

La norma bàsica per la qual es regeix l'IRPF actualment és el la **Llei 35/2006**, de 28 de novembre, norma que és desplegada pel Reial decret 439/2007, de 30 de març, pel qual s'aprova el Reglament de l'impost.

Amb tot, tenint en compte la posició que ocupen els tractats internacionals en l'ordenament jurídic espanyol, el que estableixen aquests textos cal entendre-ho, d'acord amb l'article 5 LIRPF, sense perjudici del que disposin els tractats i convenis internacionals que s'hagin incorporat al nostre ordenament d'acord amb el que preveu la Constitució espanyola.

Entre aquestes disposicions, cal esmentar per la importància que tenen, els **convenis per a evitar la doble imposició** en matèria d'imposició sobre la renda subscrits per l'Estat espanyol, d'acord amb els models successius aprovats per l'OCDE amb la majoria dels països del nostre entorn, els quals s'aplicaran, en el que ara ens interessa, per a determinar la manera d'aplicar el gravamen a les rendes de font estrangera obtingudes per les persones físiques residents a Espanya.

#### Convenis internacionals

Els convenis internacionals per a evitar la doble imposició signats per Espanya apareixen recollits en el web de l'Agència Estatal d'Administració Tributària.

Des de la perspectiva comunitària europea, i a causa que l'harmonització fiscal no ha arribat a la imposició directa sinó de manera molt limitada i sobretot en l'àmbit de la imposició sobre societats, cal esmentar, per la incidència que té en l'IRPF, la Recomanació de la Comissió sobre la tributació dels rendiments del treball, empresarials i professionals obtinguts per no residents en un estat membre diferent d'aquell en el qual resideixen<sup>6</sup>.

<sup>6</sup>Recomanació 94/79/CEE, de 21 de desembre de 1993, de la Comissió (DOCE núm. L 39, de 10 de febrer)

Aquesta recomanació ha anat seguida de la Llei 41/1998, que permet a les persones físiques no residents a Espanya que resideixin en altres estats membres de la Unió Europea i hagin obtingut al nostre territori almenys el 75% de la renda tributar com a contribuents en l'IRPF<sup>7</sup>.

<sup>7</sup>Article 46 TRLIRNR.

### La influència jurisprudencial

En realitat, la possibilitat que els no residents que obtinguin la major part de les rendes a Espanya tributin en l'IRPF com si fossin residents és, més que una altra cosa, conseqüència de la jurisprudència del TJCE que, de manera progressiva (en els assumptes *Bi-ehl*, *Commerzbank* i, finalment, en la Sentència de 14 de febrer de 1995, en l'assumpte *Schumacker*), ha anat establint límits a la possibilitat de tractar de manera diferenciada en la imposició sobre la renda els residents respecte a les persones físiques no residents que obtenen la major part de les seves rendes en un territori diferent del de la seva residència habitual i siguin residents d'altres estats membres.

Tornant al camp de l'ordenament intern, encara hem de tenir present l'existència de regulacions diferenciades que obeeixen, d'una banda, a la vigència dels règims de concert i conveni econòmic foral, i de l'altra, a la cessió parcial de l'IRPF a les comunitats autònomes de règim comú, que poden assumir competències normatives per a la regulació de les tarifes, el mínim personal i familiar i les deduccions en la quota.

En relació amb els **règims de concert i conveni** econòmic foral, convé tenir present que, en ser l'IRPF un tribut concertat de normativa autònoma, cal tenir en compte les normes forals dictades per les diputacions dels territoris històrics d'Àlaba, Guipúscoa i Biscaia, com també la Llei foral de Navarra.

I respecte a la **cessió parcial** de l'IRPF a les comunitats autònomes de règim comú, no cal oblidar que diverses comunitats han dictat, des del període impositiu de 1998, disposicions legislatives relatives, bàsicament, a deduccions en la quota i, en particular, a deduccions per ascendents, per adquisició o rehabilitació d'habitatge i per donatius, que cal tenir en compte per a calcular l'impost exigible a les persones que tinguin la residència habitual al territori d'aquestes comunitats autònomes.

### Modificacions normatives recents

Recentment, l'impost ha estat objecte d'algunes modificacions normatives derivades de la conjuntura de crisi econòmica. En aquest sentit, cal prendre en consideració:

- La Llei 27/2011, d'1 d'agost, d'actualització, adequació i modernització del sistema de la Seguretat Social, que ha establert la regulació de les assegurances col·lectives de dependència, si bé no entrarà en vigor fins al 2013.
- El Reial decret Llei 20/2011, de 30 de desembre, de mesures urgents en matèria presupostària, tributària i financera per a la correcció del dèficit públic que afecta els punts següents:

#### Lectura recomanada

Podeu consultar en el web de l'Agència Estatal de l'Administració Tributària el contingut de les lleis autonòmiques aprovades des de 1998 que afecten determinats elements de l'IRPF.



- Deducció per inversió en habitatge habitual i pagaments a compte relacionats.
- Pròrroga per al 2012 del tractament de les despeses i inversions en formació del personal i en les noves tecnologies i de la reducció del rendiment net d'activitats econòmiques per manteniment o creació d'ocupació.
- Introducció d'un gravamen complementari de la quota íntegra estatal, un increment correlatiu de les quanties de les retencions i de certs pagaments a compte.
- El Reial decret llei 6/2012, de 9 de març, de mesures urgents de protecció de deutors hipotecaris sense recursos, que introdueix l'exempció del guany patrimonial derivat de dació en pagament de l'habitatge habitual en els supòsits que preveu aquesta norma.
- El Reial decret llei 12/2012, de 30 de març, que introdueix diverses mesures tributàries i administratives, dirigides a la reducció del dèficit públic i que elimina la llibertat d'amortització regulada en la disposició addicional onzena TRLIS i modifica l'IRPF per aplicar aquesta modificació i regular la tributació de la renda obtinguda en la transmissió posterior del bé que hagi estat objecte d'aquesta amortització accelerada. De la mateixa manera, introdueix la possibilitat de regularització de situacions tributàries mitjançant la denominada *declaració tributària especial*.
- El Reial decret llei 18/2012, d'11 de maig, de sanejament i venda dels actius immobiliaris del sector financer, que introdueix una exempció en l'àmbit dels guanys patrimonials derivats de la transmissió d'immobles urbans.
- La Llei 2/2012, de 29 de juny, de pressupostos generals de l'Estat per al 2012, que inclou per a les transmissions de béns immobles no afectes a activitats econòmiques l'actualització dels coeficients correctors del valor d'adquisició a l'1%. A més, es regulen les compensacions per la pèrdua de beneficis fiscals que afecten determinats contribuents i es modifica la DA 35a. LIRPF.
- La Llei 3/2012, de 6 de juliol, de mesures urgents per a la reforma del mercat laboral, que modifica el règim de l'exempció de les indemnitzacions per acomiadament i estableix un règim transitori per a aquestes.
- El Reial decret llei 20/2012, de 13 de juliol, de mesures per a garantir l'estabilitat pressupostària i de foment de la competitivitat, que modifica la quantia dels pagaments fraccionats.
- La Llei 7/2012, de 29 d'octubre, de modificació de la normativa tributària i pressupostària i d'adequació de la normativa financera per a la intensificació de les actuacions en la prevenció i lluita contra el frau, que estableix noves causes d'exclusió del mètode d'estimació objectiva i inclou com a nou supòsit de guanys de patrimoni no justificats la tinença, declaració o adquisició de béns o drets respecte dels quals no s'hagi complert en el termini establert la nova obligació d'informació sobre determinats béns i drets situats a l'estranger. A més, es deslegalitza la regulació del perfil d'esborrany, de manera que mitjançant una ordre ministerial es puguin incloure noves rendes per a poder estendre progressivament el servei d'esborrany a un nombre més alt de contribuents.
- La Llei 16/2012, de 27 de desembre, per la qual s'adopten diverses mesures tributàries adreçades a la consolidació de les finances públiques i a l'impuls de l'activitat econòmica. Aquesta norma suprimeix la deducció per inversió en habitatge habitual, modifica la tributació dels guanys en el joc, modifica els guanys i pèrdues patrimonials que s'integren a la base imposable de l'estalvi, modifica la valoració de la retribució en espècie per utilització d'habitatge, prorroga per al 2013 la reducció del rendiment per creació o manteniment d'ocupació i els beneficis fiscals per a les despeses d'inversió en noves tecnologies, modifica la regla d'imputació temporal en cas de canvi de residència dins de la UE i estableix nous límits per a la reducció per rendiments del treball irregulars.

## 1.5. Àmbit d'aplicació

Una vegada establerta la normativa reguladora del tribut, el seu àmbit d'aplicació no pot ser un altre que el **territori espanyol**, com és propi de tota norma estatal, que projecta la seva eficàcia sobre l'espai al fet que s'estén la sobirania de l'ens que la dicta.

Així i tot, no hem d'oblidar que el reconeixement dels règims tributaris de concert i conveni econòmic implica que als territoris històrics del País Basc i a la Comunitat Autònoma de Navarra no s'aplica la Llei 35/2006, sinó les disposicions pròpies dictades pels seus òrgans competents. I cal assenyalar que aquestes disposicions presenten algunes diferències significatives amb aquell text legal.

D'aquesta manera es modula l'àmbit d'aplicació de l'IRPF, que s'aplica a les illes Canàries, Ceuta i Melilla, tenint en compte les especialitats previstes en la seva normativa específica, i també en la resta de les comunitats autònomes que hagin assumit competències per a la regulació de l'impost atès que està cedit parcialment<sup>8</sup>.

<sup>(8)</sup>Articles 3 i 4 LIRPF.

Per tant, d'una banda, segons el que estipula el Concert Econòmic entre l'Estat i el País Basc, aprovat per la Llei 12/1981, de 13 de maig, i modificat, entre d'altres, per la Llei 27/1990, de 26 de desembre, i la Llei 38/1997, l'IRPF és un impost concertat de naturalesa autònoma que exigeix la Diputació Foral competent per raó del territori quan el subjecte passiu té la seva residència habitual al País Basc.

De manera que, segons les limitacions imposades per l'article 4 del concert econòmic esmentat (pressió fiscal efectiva global equivalent, respecte a la llibertat de circulació i establiment de persones, llibertat de circulació de capitals i béns i no distorsió de la competència empresarial ni de l'assignació de recursos), l'IRPF es configura com un tribut de normativa autònoma pel que fa a contribuents residents.

Així, el concert econòmic conté les normes necessàries per a conèixer quina de les dues administracions, estatal o foral, té competència per a exigir l'IRPF, si bé a l'efecte de determinar aquesta residència, els criteris són bàsicament iguals als establerts en la normativa estatal.

Cadascun dels tres territoris històrics integrants de la Comunitat Autònoma del País Basc ha desenvolupat la seva pròpia normativa: a Biscaia, la Norma foral 10/1998, de 21 de desembre; a Àlaba, la Norma foral 35/1998, de 16 de desembre; i a Guipúscoa, la Norma foral 8/1998, de 24 de desembre.

D'altra banda, en el marc del previst per l'article 1 de la Llei 28/1990, de 26 de desembre, que aprova el Conveni econòmic entre l'Estat i la **Comunitat Foral de Navarra**, modificat per l'Acord de modificació del conveni, aprovat pel Ple del Parlament de Navarra el 10 de desembre de 1997, l'IRPF en aquesta Comunitat Foral ha estat objecte d'una important reforma que ha quedat plasmada en la Llei foral 22/1998, de 30 de desembre.

Aquesta Llei és aplicable als subjectes passius que tenen la residència habitual a Navarra. Quan no tots els subjectes passius integrats en una unitat familiar tinguin la residència

habitual en territori navarrès i optin per la tributació conjunta, la Llei foral els és aplicable quan resideix en aquest territori el membre d'aquesta unitat amb més base liquidable.

Així mateix, les **Illes Canàries** han gaudit tradicionalment d'un sistema fiscal especial respecte del vigent en la resta del territori espanyol. Les circumstàncies geogràfiques i la llunyania de la resta del territori espanyol justifiquen que hi hagi aquestes peculiaritats.

En aquest sentit, la disposició derogatòria única de la Llei 40/1998, de 9 de desembre, en els apartats 5 i 8, declara la vigència, respectivament, dels articles 93 i 94 de la Llei 20/1991, de 7 de juny, de modificació dels aspectes del règim econòmic fiscal de les Canàries, i la Llei 19/94, de 6 de juliol, de modificació del règim econòmic i fiscal de les Canàries.

Aquestes normes estableixen diferents incentius per a les persones físiques que facin activitats empresarials o professionals a les Canàries, com ara són tipus incrementats aplicables a la deducció per inversions, deduccions en la quota pels rendiments nets d'explotació destinats a la reserva per a inversions a les Canàries que procedeixin de les activitats empresarials que s'hi facin.

Finalment, segons el que es disposa en l'article 68.4 LIRPE, les rendes obtingudes a **Ceuta i Melilla** per contribuents residents o no en aquestes àrees gaudeixen d'una deducció del 50% de la part de la suma de les quotes íntegres estatal i autonòmica o complementària que proporcionalment correspongui a les rendes computades per a la determinació de les bases liquidables que hagin estat obtingudes a Ceuta o Melilla.

## 2. Fet imposable

### 2.1. Definició del fet imposable

Examinades les característiques i fonts normatives de l'IRPF, ja podem començar a analitzar els diferents elements que estructurin aquest gravamen que, com ja hem dit, segons l'article 2 LIRPF té per **objecte**:

"[...] la renda del contribuent, entesa com la totalitat dels seus rendiments, guanys i pèrdues patrimonials i les imputacions de renda que estableixi la Llei, amb independència del lloc on s'hagi produït i qualsevol que sigui la residència del pagador."

A partir de la delimitació del seu objecte, el fet imposable de l'IRPF, és a dir, el pressupost que permet configurar el tribut i de la realització del qual deriva l'obligació del pagament, es defineix com "l'obtenció de renda pel contribuent<sup>9</sup>".

<sup>(9)</sup>Article 6.1 LIRPF.

Aquesta definició resulta insuficient per a comprendre la complexitat del pressupost de fet del tribut, que requereix que s'integri amb altres normes que el completen en els seus diversos **elements**.

#### 2.1.1. Element objectiu

L'**element objectiu** del fet imposable està constituït per l'obtenció de renda, amb independència del lloc on s'hagi produït, durant el període impositiu.

És imprescindible, doncs, establir amb precisió la noció de *renda* que forma l'**aspecte material** d'aquest element objectiu del fet imposable. Aquesta qüestió l'aclareix la mateixa LIRPF quan fa referència als diferents elements que componen la renda, que alhora es poden agrupar en tres categories. Vegem-les:

- Els rendiments, tant de treball, del capital mobiliari o immobiliari o de les activitats econòmiques.
- Els guanys i les pèrdues patrimonials.
- Les imputacions de rendes procedents de béns immobles urbans, de les societats subjectes al règim d'atribució de rendes, de les societats subjec-

<sup>(10)</sup>Article 6.2 LIRPF.

tes al règim de transparència fiscal internacional i de la cessió de drets d'imatge<sup>10</sup>.

És important destacar que, en prescindir d'una noció general o global de *renda* per a distingir els diferents components o classes de rendes (en les quals la quantitat i la forma d'integració a la base imposable es determina d'acord amb regles diferenciades en funció de l'origen o font de la renda), la LIRPF confirma el caràcter marcadament analític del gravamen.

D'altra banda, s'ha d'assenyalar que, a l'efecte de determinar la base imposable i de calcular l'impost, la renda es classifica<sup>11</sup> en general i de l'estalvi.

<sup>(11)</sup>Article 6.3 LIRPF.

L'article 6.5 LIRPF, completat per l'article 40 LIRPF, estableix el que es coneix com a **presumpció d'onerositat**, que no és altra cosa que una presumpció de realització del fet imposable de l'IRPF.

L'article 6.5 LIRPF assenyala:

"Es presumeixen retribuïdes, excepte prova en contra, les prestacions de béns, drets o serveis susceptibles de generar rendiments del treball o del capital."

I, per la seva banda, l'article 40 LIRPF indica, en relació amb l'estimació de rendes, el següent:

"1. La valoració de les rendes estimades a què es refereix l'article 6.5 d'aquesta Llei s'efectua pel valor normal al mercat. S'entendrà per aquest valor la contraprestació que s'acordaria entre subjectes independents, llevat de prova en contra.

2. Si es tracta de préstecs i operacions de captació o utilització de capitals aliens en general, s'entén per valor normal en el mercat el tipus d'interès legal dels diners que estigui en vigor l'últim dia del període impositiu".

Es tracta, per tant, d'una presumpció *iuris tantum*, és a dir, que admet prova en contra. La LIRPF estima que en aquests casos hi ha rendes, tret que el contribuent, utilitzant qualsevol dels mitjans de prova admesos en dret, justifiqui l'absència de retribució. Els mitjans de prova estan regulats en l'article 1.215 i següents del Codi civil, i entre aquests mitjans destaquen els documents públics i privats, de manera que la prova documental és la més utilitzada per a desvirtuar aquesta presumpció, fonamentalment la comptabilitat de l'empresari o professional.

Cal destacar, així mateix, que la presumpció d'onerositat només afecta les rendes del treball i del capital mobiliari o immobiliari. No s'aplica, doncs, als rendiments derivats d'activitats econòmiques ni als guanys i pèrdues patrimonials, ja que aquestes rendes tenen regles especials de valoració, i hi preval el valor de mercat.

#### Lectura recomanada

Podeu veure, sobre aquest tema, C. Almagro Martín (2005). *Opciones fiscales en el IRPF*. Granada: Comares.

D'altra banda, si la prestació del treball o del capital es produeix entre una persona física i una societat amb la qual hi ha vinculació conforme a l'article 16 TRLIS, no és aplicable aquesta presumpció d'onerositat, sinó les regles de les operacions vinculades (article 41 LIRPF), aplicant-s'hi el valor normal del mercat sense que sigui possible prova en contra.

### Exemple

**El Sr. Martínez va prestar l'any 2012 al Sr. Pérez 15.000 € per engegar la seva empresa, sense pactar interessos, i a retornar íntegrament en tres anys.**

En aquest cas s'aplica la presumpció de l'article 6.5 LIRPF, i s'estima retribuït el préstec, que constitueix retribució del capital mobiliari per al Sr. Martínez per un import de 600 € per a l'any 2012 ( $15.000 \times 4\%$ , que és l'interès legal dels diners en aquest any), tret que es provi la gratuïtat del préstec, aportant el document públic o privat que ho reculli, l'assentament de la comptabilitat corresponent o un altre mitjà de prova.

El gravamen que subjecta les classes de renda esmentades s'aplica amb independència del lloc on s'han produït i de quina és la residència del pagador<sup>12</sup>, ja que l'IRPF s'aplica exclusivament a les persones físiques residents en territori espanyol, les quals hi estan subjectes per la seva renda en qualsevol lloc. En delimitar-se d'aquesta manera l'**aspecte espacial** de l'element objectiu del fet imposable, l'obligació per l'IRPF que afecta els residents a Espanya té un caràcter il·limitat, és a dir, comprèn totes les seves rendes, tret que alguna n'hagi de quedar al marge en virtut del que disposen els convenis per a evitar la doble imposició.

<sup>(12)</sup>Article 2 LIRPF.

Finalment, des de la **perspectiva temporal** cal precisar que l'IRPF grava la renda obtinguda pel contribuïent en el període impositiu (l'any natural) i l'impost es reporta el 31 de desembre, excepte en el supòsit de defunció del contribuïent produït en un dia que no sigui el de la meritació<sup>13</sup>.

<sup>(13)</sup>Articles 12 i 13 LIRPF.

De la lectura de l'esmentat article 13 LIRPF se'n desprèn que només es preveu el fet de la defunció com a causa de ruptura del període impositiu. Així mateix, en cas de defunció de qualsevol dels membres de la unitat familiar ja no és possible que els restants membres d'aquesta unitat familiar optin per tributar conjuntament pel període impositiu complet, incloent-hi les rendes de la persona morta.

D'altra banda, no interrompen el període impositiu una sèrie de fets que, amb la normativa anterior, sí que ho feien en cas de tributació conjunta, a saber, el matrimoni, la dissolució o nul·litat d'aquest matrimoni, la separació en virtut de sentència judicial i la defunció del pare o mare separats o no casats amb fills menors a càrrec seu.

Atès que ens trobem davant un impost progressiu, en el qual la inclusió d'un concepte determinat de renda a la base imposable d'un altre període pot comportar variacions de la quota tributària, s'han hagut d'establir una sèrie de regles que permetin la imputació temporal dels ingressos i les despeses que de-

terminen la renda. La LIRPF ha establert el moment en què s'entén obtinguda la renda i, per tant, acomplert el fet imposable de l'IRPF si hi concorren en aquest la resta d'elements que l'integren.

La LIRPF, en l'article 14, ha optat per establir criteris d'imputació diferenciats segons la naturalesa dels diversos components de renda:

- Així, respecte als rendiments del treball i del capital s'atén e moment en què són exigibles pels seus perceptors.
- En el cas dels rendiments d'activitats econòmiques, remet a la normativa de l'IS, que consagra com a criteri general el de la data de meritació d'acord amb l'article 19.1 del TRLIS.
- I, per fi, imputa els guanys i les pèrdues patrimonials al període en què té lloc l'alteració patrimonial que els genera.

a) En relació amb els rendiments del treball, la imputació dels conceptes salarials s'ha de fer de conformitat amb les previsions legals establertes en l'Estatut dels treballadors. Atenent el caràcter periòdic d'aquestes remuneracions, la imputació d'aquestes rendes no planteja massa problemes, de manera que previsiblement ha de resultar fàcil poder concretar quan resulten exigibles els rendiments per part del treballador.

Així, en els casos en què els salaris mensuals no resulten exigibles, atenent les condicions habituals del pagador, fins havent passat l'últim dia del mes, com succeeix, per exemple, quan el salari de desembre és exigible el mes de gener de l'exercici següent, aquests rendiments s'han d'incorporar a la base imposable de l'exercici fiscal següent, perquè és en aquest en el qual el treballador té dret a reclamar-los.

En relació amb les indemnitzacions satisfetes de manera fraccionada en els supòsits d'extinció de la relació laboral, convé destacar el criteri d'imputació que més d'una vegada ha manifestat l'Administració tributària: l'excés tributa a partir del moment en què l'import satisfet supera la quantia exempta prevista en la llei.

b) Respecte als rendiments del capital, els obtinguts per la participació en els fons propis s'imputen en el moment en què resulten exigibles. Així en el repartiment de dividendes per la junta general d'accionistes cal atènr-se a les condicions de l'acord i al dia assenyalat per a fer-ne el pagament.

Concretament, l'article 215 de la Llei de societats anònimes assenjala que "en l'acord de distribució de dividendes la junta general ha de determinar el moment i la forma de fer-ne el pagament. Si hi manca determinació sobre aquests particulars, el dividend ha de ser pagador al domicili social a partir de l'endemà del dia de l'acord". Depenent de si l'acord fixa o no data per al pagament del dividend, el rendiment s'ha d'imputar la data assenyalada per a fer-ne el pagament o, si no n'hi ha, l'endemà de l'adopció de l'acord.

En els rendiments derivats de la cessió a tercers de capitals propis, cal atènr-se a les dates de venciment segons contracte o escriptura o a fer-ne el reconeixement en compte. Tots dos criteris d'imputació apareixen recollits en l'article 94 RIRPF, que regula el naixement de l'obligació de retenir i que conté una definició del moment en què els rendiments explícits es consideren exigibles:

#### La importància de les regles

La importància de les regles d'imputació temporal és especialment evident quan es produeixen, per exemple, reduccions dels tipus de gravamen, de manera que el fet de computar una renda en un exercici i un altre pot significar una reducció de la quota. Per això, el legislador presta una atenció creixent a aquest tipus de normes d'imputació temporal.

"Amb caràcter general, les obligacions de retenir i d'ingressar a compte neixen en el moment de l'exigibilitat dels rendiments del capital mobiliari, dineraris o en espècie, subjectes a retenció o a ingrés a compte, respectivament, o en el del seu pagament o lliurament si és anterior.

En particular, s'entenen per exigibles els interessos en les dates de venciment assenyalades en l'escriptura o contracte per a fer-ne la liquidació o cobrament, o quan d'una altra manera es reconeixin en compte, tot i que el perceptor no en reclami el cobrament o els rendiments s'acumulin al principal de l'operació, i els dividendes en la data establerta en l'acord de distribució o a partir de l'endemà del dia d'haver-los adoptat si hi manca la determinació de la data esmentada."

Per als rendiments de capital mobiliari implícits, el mateix article 94 del RIRPF, en l'apartat 2, determina el següent:

"En el cas de rendiments de capital mobiliari derivats de la transmissió, amortització o reemborsament d'actius financers, l'obligació de retenir neix en el moment de la transmissió, amortització o reemborsament.

La retenció s'ha de practicar en la data en què es formalitzi la transmissió, amb independència de les condicions de cobrament pactades."

c) Referent als rendiments d'activitats econòmiques, l'article 19.1 TRLIS enuncia el principi general d'imputació quan afirma que "els ingressos i les despeses s'han d'imputar en el període impositiu en què es reportin, atenent al corrent real de béns i serveis que aquests representen, amb independència del moment en què es produeixi el corrent monetari o financera, respectant la deguda correlació entre uns i altres".

Per tant, segons el tenor literal del citat precepte, la imputació temporal de la renda en un període impositiu o un altre depèn del moment en què s'ha produït la meritació de l'operació, és a dir, el perfeccionament del negoci o contracte que origina l'ingrés o la despesa, amb independència del moment en què es faci el cobrament o pagament de l'operació. En el cas de venda de béns, l'ingrés s'imputa en l'exercici en què la mercaderia es posa a la disposició del comprador (articles 329 a 333 del Codi de Comerç), i en cas que l'activitat sigui de serveis, quan es prestin aquests serveis.

Com a conseqüència d'aquesta remissió a la normativa de l'IS, s'habilita el contribuents a aplicar criteris d'imputació temporal divergents amb la regla general. En aquest sentit, l'article 7.2 RIRPF permet que els contribuents de l'IRPF que desenvolupen activitats econòmiques i que han de formalitzar les seves obligacions comptables i registrals d'acord amb el que preveu el mateix reglament puguin optar pel criteri de cobraments i pagaments per a imputar temporalment els ingressos i despeses de totes les seves activitats econòmiques.

L'opció pel criteri de caixa s'entén aprovada per l'Administració tributària pel sol fet de manifestar-ho a la declaració corresponent i s'ha de mantenir durant un termini mínim de tres anys. L'opció esmentada perd l'eficàcia si més endavant el contribuents ha de determinar la seva base pel règim d'estimació directa o porta la seva comptabilitat d'acord amb el Codi de comerç.

d) D'altra banda, l'article 14.1.c LIRPF assenyalava que el guany o pèrdua patrimonial s'ha d'imputar en el període impositiu en què té lloc l'alteració de patrimoni. Per tant, el que és rellevant, a l'efecte d'imputació temporal, és deter-



minar si s'ha produït una alteració en la composició del patrimoni del contribuent i si, com a conseqüència d'aquesta alteració, es manifesta un guany o una pèrdua.

Per tant, no n'hi ha prou que el contracte en virtut del qual s'obliguen les parts s'hagi perfeccionat, sinó que es requereix la translació efectiva del bé en qüestió (la denominada *traditio del bé*).

En funció del context normatiu aplicable, cal concloure que la imputació de la renda derivada de l'alteració de patrimoni, en els casos que sigui conseqüència de la sortida de béns i drets, s'ha de fer en el període impositiu en el qual es produeix la translació efectiva de l'objecte del contracte, i no en el moment en què aquest últim es perfecciona.

Aquesta conseqüència té una incidència especial en els supòsits en els quals la compra-venda no produeix la translació immediata del bé venut, sinó que el venedor es reserva la propietat de l'objecte del contracte fins que el comprador no satisfà l'últim dels terminis pactats, quan el preu s'ha fraccionat o ajornat.

e) Finalment, la LIRPF estableix criteris especials d'imputació temporal respecte a les rendes objecte de litigi en algun procediment judicial, que cal imputar al període impositiu en què la resolució judicial és ferma. Respecte als rendiments del treball que es perceben en períodes diferents d'aquell en el qual eren exigibles, per circumstàncies justificades no imputables al contribuent, han de ser objecte d'autoliquidació complementària.

Quant a la prestació per desocupació que es percebi en la modalitat de pagament únic, o a les operacions a termini o amb preu ajornat, en les quals es pot optar per imputar les rendes a mesura que siguin exigibles els cobraments corresponents. I pel que fa a les operacions en divises, rendes estimades i ajudes públiques percebudes com a compensació pels defectes estructurals de construcció de l'habitatge habitual. A més, en el cas de les ajudes incloses en l'àmbit dels plans estatals per a l'accés per primera vegada a l'habitatge en propietat, percebudes pels contribuents mitjançant un pagament únic en concepte d'ajuda estatal directa a entrada (AEDE), poden ser imputades per quartes parts en el període impositiu en el qual s'obtenen i en els tres següents.

Aquests criteris es complementen establint l'obligació d'incloure a la base imposable de l'IRPF totes les rendes pendents d'integració en els casos en què el contribuent perd la seva condició per canvi de residència o per defunció.

Quant a això, cal tenir en compte que el Tribunal de Justícia de la Unió Europea, en la Sentència de 12 de juliol de 2012, Comissió/Espanya (C-269/09), ha declarat incompatible amb el dret de la Unió la norma de l'article 14.3 LIRPF, que obliga els contribuents que traslladen la residència a un altre estat membre a incloure totes les rendes pendents d'imputació a la base imposable de l'últim exercici fiscal en què se'ls hagi considerat contribuents residents.

Per aquesta raó, la Llei 16/2012, de 27 de desembre, modifica l'article 14.3 LIRPF, amb efectes des de l'1 de gener de 2013, que es refereix a la regla d'imputació temporal de les rendes pendents en el cas de canvi de residència d'un contribuent quan el trasllat es produeixi a un altre estat membre de la Unió Europea. El contribuent, en aquests casos, pot optar per seguir-les imputant com fins al moment de la modificació normativa (d'un sol cop en l'últim període impositiu en què sigui resident) o bé per imputar-les en aquest mateix període impositiu, però presentant una autoliquidació complementària, també sense interessos ni sanció, cada vegada que es vagi obtenint cadascuna de les rendes pendents d'imputació.

### 2.1.2. Element subjectiu

L'element subjectiu del fet imposable està constituït per la persona física considerada de manera individual. Així, només l'obtenció de renda per part de persones físiques dóna lloc a la realització del fet imposable de l'IRPF, i per aquest motiu els subjectes passius contribuents sempre són les persones físiques.

Per aquest motiu ha calgut establir un règim específic per a les rendes corresponents a les entitats sense personalitat jurídica que no són subjectes passius de l'IRPF ni de l'IS. El legislador ha fet extensiu aquest règim a les societats civils, tant si tenen personalitat jurídica com si no, i determina l'**atribució de rendes** als hereus, comuners, socis o partícips d'aquestes entitats segons les normes o els pactes aplicables en cada cas; si aquestes entitats no consten fefaentment, llavors és a parts iguals (articles 86 a 90 LIRPF, que regulen el règim d'atribució de rendes).

Les rendes atribuïdes d'aquesta manera tenen la naturalesa derivada de la font o l'activitat de la qual provinguin i s'incorporen com a rendiments, guanys patrimonials o rendes imputades a la base imposable dels membres de l'entitat de què es tracti. Així mateix, s'atribueixen en la mateixa proporció les deduccions al fet que tingui dret l'entitat o les retencions que hagi suportat, etc.

És sempre i exclusivament la persona física qui duu a terme el fet imposable de l'IRPF; i és la persona considerada individualment, ja que a partir de la jurisprudència constitucional relativa a la tributació conjunta dels membres d'unitats familiars<sup>14</sup>, la **tributació separada** de les persones físiques és la regla general, encara que es manté oberta la possibilitat que els membres de les unitats familiars establertes legalment optin per tributar de manera conjunta.

#### Normes d'individualització

En qualsevol cas, a causa que la regla és la tributació separada, resulta obligat preveure normes d'individualització que permetin atribuir a cadascun dels membres de la unitat familiar els diferents components de renda (article 11 LIRPF).

Aquestes normes han estat particularment polèmiques ja des de la seva primera formulació en la Llei 20/1989, encara que, malgrat tot, van superar el judici de constitucionalitat, per mitjà de l'STC 214/1994, de 14 de juliol.

### 2.2. Supòsits de no-subjecció

Per a completar la delimitació del fet imposable, cal esmentar els **supòsits de no-subjecció** previstos legalment amb la finalitat de delimitar negativament el fet imposable de l'impost.

#### Rendes dels ens sense personalitat jurídica

Les rendes dels ens sense personalitat jurídica com, per exemple, les herències jacents, les comunitats de béns i la resta de les entitats a les quals fa referència l'article 35.4 de la LGT, constitueixen una unitat econòmica o un patrimoni separat susceptibles d'imposició.

<sup>(14)</sup>Articles 82 a 84 LIRPF.

Alguna d'aquestes normes de no-subjecció tracten d'evitar dobles imposicions que provoquen que les rendes obtingudes com a conseqüència de la successió *mortis causa* (herència, llegat o qualsevol altre títol successori) o la donació, en estar subjectes a l'ISD, no ho estan a l'IRPF<sup>15</sup>.

(15) Article 6.4 LIRPF.

Aquesta norma es completa, en certa manera, en considerar rendiment del capital mobiliari les rendes vitalícies o temporals que tinguin per causa la imposició de capitals quan no s'hagin adquirit per herència, llegat o qualsevol altre títol successori<sup>16</sup>.

(16) Article 25.3 LIRPF.

D'aquesta manera, l'impost sobre successions i donacions, com a tribut de caràcter especial, preval sobre l'IRPF, que, com a tribut de caràcter general, pretén gravar de manera extensiva la totalitat de la renda del contribuent.

De manera que l'impost sobre successions i donacions gaudeix d'una *visattractiva*, i es graven per aquest tribut els guanys patrimonials obtinguts a títol lucratiu respecte dels quals es pot plantejar el dubte en relació amb la subjecció a un impost o un altre.

En tot cas, tal com estableix l'article 4 del Reglament de l'ISD, "en cap cas un mateix increment de patrimoni no pot quedar gravat per l'impost sobre successions i donacions ni per l'IRPF".

Sense entrar en una anàlisi detallada, indicarem que a aquestes regles de no-subjecció se n'hi sumen d'altres (consagrades amb diferents formes en la LIRPF), com les que estableixen que no es produirà alteració patrimonial ni, per tant, guany o pèrdua patrimonial en els supòsits d'especificació de drets<sup>17</sup> (divisió de cosa comuna, dissolució de la societat de guanys, dissolució de les comunitats de béns, etc.).

(17) Article 33.2 LIRPF.

En aquest sentit, l'article 33.3 LIRPF assenyala diversos **supòsits que no tindran la consideració de guany o pèrdua patrimonial**, entre els quals podem destacar les plusvàlues següents:

- Les reduccions de capital.
- Les reduccions produïdes en ocasió de transmissions lucratives per causa de mort.
- Les reduccions ocasionades en les transmissions d'empresa o participacions a les quals es refereix l'article 20.6 de la LISD.
- Les reduccions produïdes per l'extinció del règim economicomatrimonial de separació de béns, quan per imposició legal o resolució judicial es produeixin adjudicacions per causa diferent de la pensió compensatòria entre cònjuges.
- Les aportacions als patrimonis protegits constituïts a favor de les persones amb discapacitat.

Al seu torn, en l'article 25.6 LIRPF s'aclareix que no hi ha rendiment de capital mobiliari en les transmissions lucratives, per causa de mort del contribuent, de determinats actius representatius de la captació i utilització de capitals aliens.

D'altra banda, en l'article 42.2 LIRPF s'estableixen diversos **supòsits que no tindran la consideració de rendiments del treball en espècie**, entre els quals cal destacar els següents:

- El lliurament als treballadors en actiu d'accions o participacions de l'empresa o d'altres empreses del grup, en la part que no excedeixi, per al conjunt de les lliurades a cada treballador, de 12.000 euros anuals<sup>18</sup>.
- Les quantitats destinades a l'actualització, a la capacitació o al reciclatge del personal ocupat, quan són exigits pel desenvolupament de les seves activitats o les característiques dels llocs de treball<sup>19</sup>.
- Els lliuraments a treballadors de productes a preus rebaixats que es facin en cantines o menjadors d'empresa o economats de caràcter social. Tenen la consideració de lliurament de productes a preus rebaixats que es facin en menjadors d'empresa les fórmules indirectes de prestació del servei la quantia del qual no superi la quantitat que es determina reglamentàriament (9 euros diaris<sup>20</sup>).
- La utilització dels béns destinats als serveis socials i culturals del personal ocupat, i també els espais i locals, degudament homologats, destinats per les empreses o treballadors a prestar el servei de primer cycle d'educació infantil als fills dels seus treballadors, i també la contractació d'aquest servei amb tercers autoritzats degudament.
- Les primes o quotes satisfetes per l'empresa en virtut de contracte d'assegurança d'accident laboral o de responsabilitat civil del treballador.
- Les primes o quotes satisfetes a entitats asseguradores per a la cobertura de malaltia, quan es compleixin els requisits i els límits següents: a) que la cobertura de malaltia inclogui el treballador mateix, i que també pugui incloure el cònjuge i els descendents; b) que les primes o quotes satisfetes no excedeixin de 500 euros anuals per cadascuna de les persones assenyalades en el paràgraf anterior. L'excés sobre aquesta quantia constitueix retribució en espècie<sup>21</sup>.
- La prestació del servei d'educació preescolar, infantil, primària, secundària obligatòria, batxillerat i formació professional per centres educatius autoritzats, als fills dels seus treballadors, amb caràcter gratuït o per un preu inferior al normal de mercat.

<sup>(18)</sup>Article 43 RIRPF.

<sup>(19)</sup>Article 44 RIRPF.

<sup>(20)</sup>Article 45 RIRPF. Vegeu també la DA 25a. LIRPF, prorrogada el 2012 pel RDL 20/2011, de 30 de desembre, i l'apartat "Rendes en espècie" del mòdul "Determinació de la renda gravada".

<sup>(21)</sup>Article 46 RIRPF.

- Les quantitats satisfetes a les entitats encarregades de prestar el servei públic de transport col·lectiu de viatgers amb la finalitat d'afavorir el desplaçament dels treballadors entre el seu lloc de residència i el centre de treball, amb el límit d'1.500 euros anuals per a cada treballador. També tenen la consideració de quantitats satisfetes a les entitats encarregades de prestar el servei públic esmentat, les fórmules indirectes de pagament que compleixin les condicions que s'estableixen reglamentàriament.

Finalment, en la disposició addicional cinquena de la LIRPF es recullen diverses rendes positives, derivades de la percepció de determinades ajudes relacionades fonamentalment amb el sector primari i el del transport per carretera, que no s'han d'integrar a la base imposable de l'impost.

### 2.3. Rendes exemptes

Una vegada dut a terme el fet imposable, neix a càrrec del contribuent l'obligació tributària. No obstant això, el contribuent pot quedar exonerat de tributar, en virtut d'una norma d'exempció establerta legalment, a causa d'un benefici fiscal que pot respondre a diverses raons, sia derivat del principi de capacitat econòmica o de la protecció d'algun altre principi constitucional.

La LIRPF recull una sèrie de **rendes exemptes** que, per molt diverses raons, no s'integren a la base imposable del tribut ni són, per tant, objecte de gravamen. Ara bé, la regulació d'aquestes rendes exemptes no es fa de manera unitària, ja que, encara que la majoria apareixen agrupades en un únic precepte, l'article 7 LIRPF, es tracta de supòsits heterogenis, de justificació molt variada, als quals cal sumar-ne uns altres que apareixen dispersos en la normativa reguladora del tribut.

Així, entre les rendes exemptes hi ha les següents:

1) Un primer grup de rendes exemptes que en principi es poden reconduir a la categoria dels **rendiments de treball**<sup>22</sup> i que, en molts casos, es poden justificar perquè tenen un contingut clarament indemnitzatori de danys personals que legitima excloure'ls del gravamen. N'hi ha d'altres que obeeixen a raons de política educativa, purament tècnica, etc.

a) Les **indemnitzacions per acomiadament o cessament del treballador**, que estan exemptes de tributar en la quantitat establerta com a obligatòria per l'Estatut dels treballadors, la seva normativa de desplegament o, si escau, la normativa reguladora de l'execució de sentències, però sense que es pugui considerar com a tal la que s'estableix en virtut de conveni, pacte o contracte<sup>23</sup>.

#### Lectura recomanada

P. J. Carrasco Parrilla (2010). "Principales novedades en materia de rentas exentas y determinación de la base imponible". A: A. M. Delgado; R. Oliver (coords.). *La reforma del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Barcelona: Bosch.

<sup>(22)</sup>Lletres e, f, g, j, k, n, o, p, u i w de l'article 7 LIRPF.

<sup>(23)</sup>Article 7.i LIRPF.

Si és el cas, l'excés percebut per sobre d'aquests mínims està plenament subjecte a l'impost, com també s'integren a la base imposable les indemnitzacions percebudes quan l'Estatut dels treballadors no preveu per al cas concret cap indemnització: les que són resultat de cessaments voluntaris o de l'acord entre empresaris i treballadors, que han de tenir la consideració de rendiments del treball. Sense perjudici, òbviament, que aquestes rendes gaudeixin de la reducció del 40%, quan el treballador fa més de dos anys que treballa a l'empresa<sup>24</sup>.

(24) Article 18.2 LIRPF.

Vegem, a continuació, les principals indemnitzacions exemptes:

En primer lloc, hi ha el **cessament del treballador** per causes justes, regulat en els articles 41.3 i 50 ET. El treballador sol·licita l'extinció del contracte de treball, però com a conseqüència d'una sèrie de causes justes i no per simple voluntat del treballador. Aquestes causes justes són: a) modificacions substancials en les condicions de treball, que redundin en perjudici de la formació professional o menyscabin la dignitat del treballador; b) falta de pagament o retards continuats en l'abonament del salari pactat; i c) qualsevol altre incompliment greu de les seves obligacions contractuals per part de l'empresari, excepte força major.

En els casos de cessament per causes justes, el treballador té dret a les indemnitzacions següents, que estan exemptes de l'IRPF: a) 20 dies de salari per any de servei, amb un màxim de 9 mensualitats, quan el cessament està motivat per modificació substancial de les condicions de treball que afectin la jornada, l'horari o el règim de treball a torns, sempre que no perjudiquin a la formació professional o comportin menyscapse de la dignitat del treballador; b) les indemnitzacions assenyalades per a l'acomiadament improcedent, en els altres supòsits (menyscapse de dignitat, perjudici professional, falta de pagament o retard continuat, etc.).

En segon lloc, hi ha l'**acomiadament disciplinari**, regulat en els articles 54 a 56 ET i en el qual cal distingir diversos supòsits:

- **Acomiadament procedent:** per decisió de l'empresari, quan quedi acreditat un incompliment greu i culpable del treballador. L'empresari no està obligat a satisfer cap indemnització.
- **Acomiadament improcedent:** per decisió de l'empresari, quan no quedi acreditat un incompliment greu i culpable del treballador o quan no es compleixin els requisits formals establerts en l'article 55.1 ET perquè sigui qualificat com a procedent (com la notificació per escrit al treballador, en què han de figurar els fets que el motiven i la data en què tindrà efecte). La indemnització prevista legalment (en la redacció anterior a la que fa la Llei 3/2012) és de 45 dies de salari per any de servei, amb un màxim de 42 mensualitats, i amb el prorrateig per mesos els períodes de temps inferiors a l'any. No cal reconeixement judicial de la indemnització perquè aquesta indemnització gaudeixi d'exempció, en els supòsits d'acomiadament improcedent que l'empresari reconegui la improcedència de l'acomiadament i ofereixi la indemnització legal, dipositant-la en el jutjat social a la disposició del treballador i posant-ho en coneixement d'aquest treballador. Cal tenir en compte que, d'acord amb la redacció que fa la Llei 3/2012,

de 6 de juliol, de mesures urgents per a la reforma del mercat laboral, la indemnització per acomiadament improcedent passa a ser de 33 dies de salari per any de servei, amb un màxim de 24 mensualitats. Ara bé, segons la DT 5a. de la Llei 3/2012, la indemnització esmentada és aplicable als contractes subscrits a partir del 12 de febrer de 2012. La indemnització per acomiadament improcedent dels contractes formalitzats abans del 12 de febrer de 2012 es calcularà a raó de 45 dies de salari per any de servei pel temps de prestació de serveis anterior a aquesta data. Es prorrategen per mesos els períodes de temps inferiors a un any, i a raó de 33 dies de salari per any de servei pel temps de prestació de serveis posterior, i igualment es prorrategen per mesos els períodes de temps inferiors a un any. L'import indemnitzador resultant no pot ser superior a 720 dies de salari, tret que del càlcul de la indemnització pel període anterior al 12 de febrer de 2012 resulti un nombre de dies superior; en aquest cas, aquest s'aplicarà com a import indemnitzador màxim, sense que aquest import pugui ser en cap cas superior a 42 mensualitats.

### Exemple

**La Sra. Pérez, el 15 de gener de 2012, ha estat acomiadada improcedentment de l'empresa en la qual treballava des de feia 30 anys. El seu salari diari era de 60 euros. L'han indemnitzat amb 45 dies per any.**

La indemnització percebuda ascendeix a  $60 \text{ euros} \times 45 \text{ dies} \times 30 \text{ anys} = 81.000 \text{ euros}$ . Quant al límit de 42 mensualitats, és de  $60 \text{ euros} \times 30 \text{ dies} \times 42 \text{ mensualitats} = 75.600 \text{ euros}$ .

En aquest cas, s'hi aplica el límit, i n'estan exempts els 75.600 euros. La resta d'indemnització (5.400 euros) tributa com a renda del treball, amb una reducció del 40% perquè s'ha generat en més de dos anys. És a dir, tributen 3.240 euros, que estan subjectes a retenció.

- **Acomiadament nul:** té l'efecte de readmissió immediata del treballador, amb abonament dels salaris deixats de percebre.

En tercer lloc, hi ha l'**acomiadament col·lectiu** per causes econòmiques, tècniques, organitzatives, productives o de força major, regulat en l'article 51 ET. L'empresari pot extingir un conjunt de relacions laborals, després d'un període de consultes amb els representants legals dels treballadors, per causes econòmiques, tècniques, organitzatives, productives o de força major.

La indemnització prevista en aquests casos és de 20 dies de salari per any de servei, amb un màxim de 12 mensualitats, i amb el prorrateig per mesos els períodes inferiors a l'any.

La Llei 27/2009, de 30 de desembre, amb efectes des del 8 de març de 2009, ha ampliat la indemnització exempta de l'IRPF fins als límits de l'acomiadament improcedent. En efecte, l'article 7.e LIRPF assenyala que "sense perjudici del que disposa el paràgraf anterior, en els supòsits d'acomiadaments col·lectius realitzats de conformitat amb el que disposa l'article 51 de l'Estatut dels treballadors o produïts per les causes previstes en la lletra c de l'article 52 de l'esmentat Estatut, sempre que, en tots dos casos, es deguin a causes econòmiques, tècniques, organitzatives, de producció o per força major, en queda exempta la part d'indemnització percebuda que no superi els límits establerts amb caràcter obligatori en l'esmentat Estatut per a l'acomiadament improcedent".

En quart lloc, hi ha l'**extinció per causes objectives**, regulat en els articles 52 i 53 ET. La indemnització exempta són 20 dies per any de servei, amb un màxim de 12 mensualitats, i amb el prorrateig per mesos els períodes de temps inferiors a l'any.

L'article 52 ET recull el que s'entén per *causes objectives*: la ineptitud sobrevinguda del treballador, la falta d'adaptació del treballador, les faltes d'assistència justificades però continuades, etc.

Quan l'acomiadament es produeix per causes objectives (econòmiques, tècniques, organitzatives o de producció), regulades en l'article 52.c ET, i es duu a terme des del 8 de març de 2009, la indemnització exempta és la de l'acomiadament improcedent, d'acord amb el que estipula la Llei 27/2009, de 30 de desembre.

Si es declara l'acomiadament improcedent, es té dret a les indemnitzacions previstes per a aquests casos, que ja s'han comentat.

En cinquè lloc, hi ha la **prejubilació**, un supòsit relativament freqüent en els últims anys en determinades empreses. Es tracta de processos de baixes incentivades, per a fer front a conjuntures econòmiques de les empreses, que pretenen reduir costos de personal a mitjà i llarg termini.

L'empresa incentiva econòmicament la baixa de l'empresa els treballadors fins a la jubilació (anticipada o no). Les quantitats que l'empresa lliura als seus treballadors no estan exemptes de l'IRPF, sinó que estan, per tant, plenament subjectes com a rendes del treball i sotmeses a retenció, sense perjudici que gaudeixin de la reducció del 40%, sempre que es tracti d'una renda obtinguda de manera notòriament irregular en el temps<sup>25</sup>, per a la qual cosa s'exigeix com a requisit que s'imputi en un únic període impositiu, de manera que si l'empresa lliura quantitats mensuals fins a la jubilació, no s'hi aplica cap reducció.

<sup>(25)</sup>Article 11.1.f RIRPF.

En sisè lloc, hi ha els **trasllats**, regulats en l'article 40 ET. En el supòsit de trasllat forçós de treballadors que no han estat contractats específicament per a prestar els seus serveis en empreses amb centres de treball mòbils o itinerants, que exigeix canvi de residència, el treballador té dret a acceptar el trasllat i percebre una compensació per despeses, o no acceptar-lo, amb la qual cosa s'extingeix el contracte de treball.

Si s'extingeix el contracte, té dret a percebre una indemnització de 20 dies per any de servei, amb un màxim de 12 mensualitats, i amb el prorrateig per mesos dels períodes de temps inferiors a l'any. Aquesta indemnització està exempta de l'IRPF.

Si el treballador accepta el trasllat, la compensació econòmica percebuda, que comprèn les despeses pròpies i les dels familiars, està exempta de tributar si el trasllat exigeix el canvi de residència a un municipi diferent, tenint en compte que només inclou les despeses de locomoció i mantenició del contribuents i els seus familiars durant el trasllat, i les despeses de trasllat del seu mobiliari i béns.

En últim lloc, hi ha els **contractes temporals** o de durada determinada. L'article 49.1.c ET assenyala que quan el contracte s'extingeix per expiració del temps convingut o realització de l'obra o servei objecte del contracte, el treballador té dret a rebre una indemnització de quantia equivalent a la part proporcional de la quantitat que resultaria d'abonar 12 dies de salari per cada



any de servei, o l'establerta, si escau, en la normativa específica que sigui aplicable. No tenen dret a aquesta indemnització els contractes d'interinitat, els contractes d'inserció i els contractes formatius.

Aquesta indemnització només és aplicable a les extincions de contractes formalitzats des del 4 de març de 2001. Els contractes formalitzats abans d'aquesta data, tot i que s'extingeixin amb posterioritat, no generen dret a indemnització.

Aquesta indemnització no està exempta de l'IRPE, ja que, perquè una indemnització n'estigui exempta, cal que la causa sigui l'acomiadament o el cessament del treballador. Per contra, en els casos en què el treballador percep una indemnització per causes diferents, com pot ser en els supòsits d'extinció del contracte de treball per expiració del temps convingut o per acabament de l'obra o servei, encara que hi hagi dret a la indemnització, no es tracta d'una renda exempta.

b) Les prestacions reconegudes per la Seguretat Social com a conseqüència d'**incapacitat permanent absoluta o gran invalidesa**, a les quals s'han assimilat, després de l'STC 134/1996, les pensions per inutilitat o incapacitat permanent del règim de classes passives dels funcionaris públics i les prestacions reconegudes als professionals no integrats en la Seguretat Social per mutualitats de previsió social.

També en aquest cas l'exempció té el límit de l'import de la prestació màxima que reconegui el sistema públic de Seguretat Social pel concepte que li correspongui; l'excés, per la seva banda, tributa com a rendiment del treball.

Incapacitat	Conseqüències	Prestació
Parcial	No impedeix fer les tasques normals de la professió	Indemnització a tant alçat de 24 mensualitats de la base reguladora de la IT de què es derivi aquesta incapacitat
Total	Inhabilita per a fer les tasques pròpies de la professió, encara que permet dedicar-se a una altra de diferent	Pensió vitalícia del 55% de la base reguladora d'aquesta incapacitat. Possible substitució per indemnització (entre 12 i 84 mensualitats). Possible increment del 20% per dificultat per a trobar feina
Absoluta	Inhabilita per a tota professió o ofici	Pensió vitalícia del 100% de la base reguladora d'aquesta incapacitat
Gran invalidesa	Inhabilita per a tota professió o ofici i es requereix l'ajuda de tercers	Pensió vitalícia d'incapacitat absoluta incrementada en un 50%. Increment substituïble per allotjament en institució assistencial

#### Lectura recomanada

Podeu veure sobre aquest tema, entre d'altres, la consulta de la DGT V0737-06, de 17 d'abril de 2006.

#### L'exempció de les prestacions

L'exempció de les prestacions per invalidesa no comprenia inicialment les pensions que reben els funcionaris públics en supòsits similars. Això es va considerar inconstitucional per infracció del principi d'igualtat tributària en l'STC 134/1996, de 22 de juliol, i va donar lloc a la modificació legal corresponent.

### Exemple

El Sr. Ramírez és advocat i també treballa per compte d'altri en una empresa. Recentment, ha estat declarat en situació de gran invalidesa. La prestació màxima establerta per la Seguretat Social és una pensió vitalícia de 2.200 euros mensuals. A més, percep addicionalment 900 euros mensuals de la Mutualitat d'Advocats.

Estan exempts de tributar els 2.200 euros mensuals que li paga la Seguretat Social. En canvi, els 900 euros mensuals satisfets per la Mutualitat d'Advocats tributen com a rendiments del treball subjectes a retenció.

c) Les **beques públiques** percebudes per a cursar estudis en tots els nivells i graus del sistema educatiu, tant a Espanya com a l'estranger, i les beques concedides amb finalitat d'investigació, cosa que implica la tributació de les beques privades (excepte les atorgades per fundacions sense ànim de lucre), en els termes fixats reglamentàriament<sup>26</sup>.

(26) Article 2 RIRPF.

L'article 7.j LIRPF assenyala que:

"N'estan exemptes les rendes següents: [...] j) Les beques públiques i les beques concedides per les entitats sense finalitats lucratives a les quals sigui aplicable el règim especial regulat en el títol II de la Llei 49/2002, de 23 de desembre, de règim fiscal de les entitats sense ànim de lucre i dels incentius fiscals al mecenatge, percebudes per a cursar estudis reglats, tant a Espanya com a l'estranger, en tots els nivells i graus del sistema educatiu, en els termes que s'estableixin reglamentàriament. Així mateix, n'estan exemptes, en els termes que s'estableixin reglamentàriament, les beques públiques i les concedides per les entitats sense finalitats lucratives esmentades anteriorment per a investigació en l'àmbit descrit pel Reial decret 63/2006, de 27 de gener, pel qual s'aprova l'Estatut del personal investigador en formació, i també les atorgades per aquelles amb finalitats d'investigació als funcionaris i altre personal al servei de les administracions públiques i al personal docent i investigador de les universitats".

d) Les **prestacions per desocupació percebudes en la modalitat de pagament únic**, amb el límit de 15.500 euros, sempre que el treballador s'integri en una societat laboral, en una cooperativa de treball associat o es converteixi en autònom<sup>27</sup>.

(27) Article 7.n LIRPF.

L'exempció està condicionada al manteniment de l'acció o participació durant el termini de cinc anys, en cas que el contribuïent s'hagi integrat a societats laborals o cooperatives de treball associat, o al manteniment, durant el mateix termini, de l'activitat, en el cas del treballador autònom.

Convé destacar que les prestacions per desocupació percebudes en forma de renda tributen plenament en l'IRPF, com a rendiments del treball personal, subjectes a retenció. Només hi ha l'excepció prevista en aquest article 7.n LIRPF per a les prestacions per desocupació percebudes en la modalitat de pagament únic.

Des del 2003, la Llei 46/2002 va eliminar el límit quantitatiu per als treballadors discapacitats que es converteixin en autònoms (no si s'integren a una societat laboral o cooperativa). Per tant, en aquest cas, tota la prestació per desocupació percebuda en la modalitat de pagament únic està exempta de l'IRPF. La discapacitat ha de ser d'un grau igual o superior al 33%, conforme al que preveu l'article 72 RIRPF.

e) Les gratificacions extraordinàries rebudes per la participació en **missions internacionals de pau o humanitàries**<sup>28</sup>.

(28) Article 7.o LIRPF.

N'estan exemptes les quantitats satisfetes per l'Estat espanyol als membres de missions internacionals de pau o humanitàries pels motius següents:

- Les gratificacions extraordinàries de qualsevol naturalesa que responguin a l'acompliment de la missió internacional de pau o humanitària. És a dir, que es percebin com a conseqüència d'aquesta missió i no per altres conceptes o relacions que tingui el cooperant amb l'Estat espanyol.
- Les indemnitzacions o prestacions satisfetes pels danys personals que hagin sofert durant les missions. S'hi inclouen danys físics, psíquics i morals.

f) Els **rendiments percebuts per treballs fets a l'estranger** per la quantitat i amb les condicions establertes en la llei mateixa, sempre que hagin tributat efectivament a l'estranger per raó d'impost de naturalesa similar o idèntica a l'IRPF<sup>29</sup>, i també els rendiments rebuts pels membres de missions internacionals de pau o humanitàries, cosa que implica adoptar una tècnica especial d'exempció limitada per a corregir la doble imposició internacional.

<sup>(29)</sup>Article 6 RIRPF.

L'article 7.p LIRPF estableix sobre aquest tema el següent:

"N'estan exemptes les rendes següents: [...] p) Els rendiments del treball percebuts per treballs efectivament realitzats a l'estranger amb els requisits següents:

1r. Que els treballs esmentats es duguin a terme per a una empresa o entitat no resident a Espanya o un establiment permanent radicat a l'estranger en les condicions que reglamentàriament s'estableixin. En particular, quan l'entitat destinatària dels treballs estigui vinculada amb l'entitat ocupadora del treballador o amb aquella en la qual presti els seus serveis, s'han de complir els requisits previstos en l'apartat 5 de l'article 16 del Text refós de la Llei de l'impost de societats, aprovat pel Reial decret legislatiu 4/2004, de 5 de març.

2n. Que al territori en el qual es duguin a terme els treballs s'apliqui un impost de naturalesa idèntica o anàloga a la d'aquest impost i no es tracti d'un país o territori considerat paradís fiscal. Aquest requisit es considera complert quan el país o territori en el qual es facin els treballs tingui subscrit amb Espanya un conveni per evitar la doble imposició internacional que contingui clàusula d'intercanvi d'informació.

L'exempció s'aplica a les retribucions meritades durant els dies d'estada a l'estranger, amb el límit màxim de 60.100 euros anuals. Reglamentàriament es pot establir el procediment per a calcular l'import diari exempt.

Aquesta exempció és incompatible, per als contribuents destinats a l'estranger, amb el règim d'excessos exclosos de tributació previst en el reglament d'aquest impost, qualsevol que sigui el seu import. El contribuent pot optar per l'aplicació del règim d'excessos en substitució d'aquesta exempció."

g) També obeeix a raons tècniques l'exempció de les **anualitats per aliments** que reben els fills dels progenitors en virtut d'una decisió judicial, ja que aquests no les poden deduir, de manera que el gravamen com a rendiment de treball dels fills implicaria una doble imposició claríssima.

Per tant, cal fer la distinció de dos tipus d'anualitats per aliments, a saber, les que pugui percebre el cònjuge per a la seva subsistència i les que puguin percebre els fills fruit del matrimoni.

Les primeres, anualitats per aliments que pugui percebre el cònjuge tenen el mateix tractament que les pensions compensatòries, en els termes previstos en els articles 17.2.f i 55 LIRPF, segons si ens referim a qui les percep o a qui les satisfà.

Es pot afirmar, amb caràcter general, que el percepció d'aquestes anualitats ha d'incloure aquests imports com a rendiments del treball, mentre que l'obligat a satisfer-les pot reduir la seva base imposable en l'import de les anualitats esmentades.

Respecte de les anualitats per aliments establertes a favor dels fills, no redueixen la base imposable de l'obligat a satisfer-les, de manera que queden integrades dins de la base. No obstant això, d'acord amb l'article 64 LIRPF, quan l'import de les anualitats per aliments satisfetes per decisió judicial és inferior a la base liquidable general, s'aplica a aquestes anualitats, de manera separada de la resta dels rendiments obtinguts, l'escala estatal i autonòmica o complementària de l'impost.

### Exemple

**La Sra. Gutiérrez, separada judicialment, paga al seu exmarit per aliments 10.000 euros anuals i als seus fills 15.000 euros anuals. La base imposable total de la Sra. Gutiérrez és de 80.000 euros.**

La base liquidable de la Sra. Gutiérrez és de  $80.000 - 10.000 = 70.000$  euros.

Quan s'aplica la tarifa general de l'IRPF, s'ha de separar la base liquidable i es calcula la quota íntegra de 15.000 euros i la quota íntegra de 55.000 euros ( $70.000 - 15.000$ ). La suma de totes dues quotes es minora en el resultat d'aplicar la tarifa general de l'impost al mínim personal i familiar incrementat en 1.600 euros. De la mateixa manera s'ha de calcular el gravamen autonòmic.

2) Un segon grup de rendes exemptes té, en principi, el caràcter de **rendiments de les activitats econòmiques**<sup>30</sup>, com és el cas dels premis literaris, artístics i científics rellevants i de les ajudes econòmiques als esportistes d'alt nivell ajustats a programes especials de preparació.

<sup>(30)</sup>Lletres l i m de l'article 7 LIRPF.

Totes dues s'apliquen en els termes establerts reglamentàriament, i tenen una justificació de caràcter extrafiscal, atès que sembla que estan orientades a promoure les activitats que desenvolupen els qui reben aquest tipus de premis o ajudes<sup>31</sup>.

<sup>(31)</sup>Articles 3 i 4 RIRPF.

En relació amb l'exempció dels premis literaris, artístics i científics, poden gaudir d'exempció en l'IRPF sempre que compleixin una sèrie de condicionants, determinats reglamentàriament:

- El premi no ha de comportar una cessió dels drets de propietat intel·lectual o industrial ni s'ha d'atorgar per a l'explotació amb ànim de lucre de l'obra per part del concedent.
- S'ha de tractar d'un premi concedit a una obra o conjunt d'obres ja executades, no en fase d'execució o pendents de fer-ho.
- La convocatòria del premi ha de ser de caràcter nacional o internacional, sense que contingui discriminacions per raons alienes a l'essència mateixa del premi, i ha de ser objecte de publicació en el BOE o diari oficial de la comunitat autònoma i, almenys, en un diari d'àmplia difusió.
- Cal obtenir una autorització d'exempció prèvia a la concessió del premi per part del director del Departament de Gestió de l'Agència Estatal d'Administració Tributària.
- Així mateix, s'ha de comunicar a aquest òrgan la concessió del premi i la data, i també el beneficiari, per a poder gaudir definitivament de l'exempció.

3) Un tercer grup de rendes exemptes que, en principi, es consideren **rendiments del capital mobiliari**<sup>32</sup>.

<sup>(32)</sup>Lletres v i y de l'article 7 LIRPF.

En concret, els **dividends** i les participacions en beneficis estan exemptes de tributar fins al límit de 1.500 euros anuals, amb alguna excepció, si bé fins a la Llei 35/2006 es consideraven rendiments del capital mobiliari subjectes ínte-

grament a l'impost, sobre els quals s'aplicaven uns percentatges per a obtenir el rendiment íntegre incrementat i, posteriorment, aplicar una deducció de la quota líquida per doble imposició de dividendes.

No obstant això, aquesta exempció no és aplicable a dividendes i beneficis distribuïts per institucions d'inversió col·lectiva, ni als procedents de valors o participacions adquirides dins dels dos mesos anteriors a la data en què s'han satisfet quan, després d'aquesta data, dins del mateix termini es produeixi una transmissió de valors heterogenis.

Així mateix, també estan exemptes de tributar les rendes que s'originin en el moment de la constitució de rendes vitalícies assegurades de plans individuals d'estalvi sistemàtic.

### Plans individuals d'estalvi sistemàtic

Els plans individuals d'estalvi sistemàtic són un nou instrument d'estalvi previst en la Llei 35/2006, que es configuren com a contractes formalitzats amb companyies d'assegurances per a constituir amb les primes aportades un capital que es percebrà en forma de renda vitalícia.

4) Per acabar, un quart grup de rendes exemptes de caràcter molt heterogeni es pot conduir de nou a la categoria de **guanys patrimonials**<sup>33</sup>. L'exempció es justifica de manera igualment variada:

<sup>(33)</sup>Lletres a, b, c, d, h, ñ, q, r, x i z de l'article 7 LIPRF.

a) En alguns casos radica en el caràcter que té d'**indemnització per danys personals** (com s'esdevé amb les prestacions extraordinàries per actes de terrorisme o les indemnitzacions per danys físics o psíquics, incloent-hi els que es produeixen com a conseqüència dels serveis públics i també amb les prestacions rebudes per enterrament o sepeli, amb el límit de l'import total de les despeses que s'han produït).

#### Lectura recomanada

En relació amb aquest tema, podeu consultar T. Arnaiz Arnaiz (2005). *El IRPF a la luz de la doctrina administrativa*. Valladolid: Lex Nova.

### Exemple

El Sr. García té un accident amb el seu vehicle i pica contra un altre cotxe, cosa que causa diversos danys personals als ocupants de l'altre vehicle. La companyia d'assegurances del Sr. García indemnitza aquests ocupants amb 150.000 euros, pels danys personals soferts, sense acudir a judici, ajustant-se a les quantitats establertes legalment.

Aquests rendiments estan exemptes de tributar, ja que es tracta d'una indemnització per responsabilitat civil per danys personals, en la quantia establerta legalment.

Si no hi hagués hagut norma que fixés l'import d'aquesta indemnització (per haver arribat, per exemple, a un acord extrajudicial) els rendiments tributarrien íntegrament com a guany patrimonial en l'IRPF.

b) En altres casos, es basa en arguments relacionats amb la **capacitat econòmica** que legitimen l'exempció de determinades prestacions o ajudes públiques:

- Les prestacions familiars regulades en el capítol IX del títol II del Text refós de la Llei general de la Seguretat Social, aprovat pel Reial decret legislatiu 1/1994, de 20 de juny, i les pensions i els havers passius d'orfandat i a favor

de néts i germans, menors de vint-i-dos anys o incapacitats per a tot treball, percebuts dels règims públics de la Seguretat Social i classes passives.

- Les prestacions reconegudes als professionals no integrats en el règim especial de la Seguretat Social dels treballadors per compte propi o autònoms per les mutualitats de previsió social que actuïn com a alternatives al règim especial de la Seguretat Social esmentat.
- Les altres prestacions públiques per naixement, part o adopció múltiple, adopció, fills a càrrec i orfandat.
- Les prestacions públiques per maternitat percebudes de les comunitats autònomes o entitats locals.
- Les prestacions econòmiques percebudes d'institucions públiques amb motiu de l'acolliment de persones amb discapacitat, més grans de 65 anys o menors, sia en la modalitat simple, permanent o preadoptiva o les equivalents previstes en els ordenaments de les comunitats autònomes, inclòs l'acolliment en l'execució de la mesura judicial de convivència del menor amb persona o família previst en la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.
- Les ajudes econòmiques atorgades per institucions públiques a persones amb discapacitat amb un grau de minusvalidesa igual o superior al 65% o més grans de 65 anys per a finançar la seva estada en residències o centres de dia, sempre que la resta de les seves rendes no excedeixin del doble de l'indicador públic de renda d'efectes múltiples.
- Les prestacions percebudes per enterrament o sepeli, amb el límit de l'import total de les despeses en què s'ha incorregut.
- Les ajudes econòmiques a persones afectades per hepatitis C en el sistema sanitari públic.
- Els rendiments del treball derivats de les prestacions obtingudes en forma de renda per les persones amb discapacitat, i també els rendiments del treball derivats de les aportacions a patrimonis protegits, fins a un import màxim anual conjunt de tres vegades l'indicador públic de renda d'efectes múltiples.
- Les prestacions econòmiques públiques vinculades al servei, per a cures en l'entorn familiar i d'assistència personalitzada que es deriven de la Llei de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència.

c) I encara en altres casos es fonamenta en opinions discutibles de política fiscal o social, ja que només des de concepcions singulars es pot entendre l'exempció dels premis de les loteries i apostes de l'Estat o de les comunitats autònomes i els sortejos de l'ONCE i la Creu Roja, que operen sense cap límit quantitatiu (que se suprimeix a partir de l'1 de gener de 2013).

Per tant, no es consideren exempts de tributar els premis obtinguts en qualsevol altre tipus d'apostes, com ara el joc del bingo, que, en principi, ha de tributar com a guany patrimonial.

En aquest sentit, s'ha manifestat la DGT en consultes de 15 de desembre de 1997 o de 10 de març de 2000, al·legant que suposarà guany patrimonial el premi obtingut en el bingo, perquè no està inclòs dins dels supòsits d'exempció que preveu la norma. L'Agència Tributària, en consulta de 14 de febrer de 1995, ha negat fins i tot l'exempció a tots aquells premis que, encara que patrocinats per qualsevol de les entitats esmentades, l'obtenció dels quals no obeeixi al fet d'haver estat agraiat en un sorteig d'aquestes entitats. Així mateix, són freqüents les consultes que neguen l'exempció dels premis obtinguts en programes o concursos televisius, tot i que siguin esponsorizados per entitats els premis de les quals gaudeixin d'exempció.

Igualment, cal tenir en compte que la Llei 2/2010, d'1 de març, amb efectes des de l'1 de gener de 2010, amplia aquesta exempció als premis de loteries, apostes i sortejos organitzats per organismes públics o entitats que exerceixen activitats de caràcter social o assistencial sense ànim de lucre establerts en altres estats membres de la Unió Europea o de l'Espai Econòmic Europeu i que persegueixin objectius idèntics als dels organismes o entitats assenyalats anteriorment.

En relació amb els premis obtinguts en jocs diferents de la loteria, des del 29 de maig de 2011, se n'ha d'atendre el règim fiscal, que estableix la Llei 13/2011, de 27 de maig, de regulació del joc, i en relació amb l'IRPF, el que estableix la DA 33a. de la seva Llei reguladora, introduïda per aquella, en els termes següents: "En relació amb els premis obtinguts en jocs diferents de les loteries, l'exempció que preveu l'article 7.ñ d'aquesta Llei només és aplicable respecte dels jocs que ja comercialitzaven les entitats que preveuen aquest article i la disposició final tercera del Reial decret llei 1/2011, d'11 de febrer, en el moment de l'entrada en vigor de la Llei 13/2011, de regulació del joc, i n'estaven exempts de conformitat amb la regulació d'aquest impost vigent en aquest moment".

Finalment, cal tenir en compte que la Llei 16/2012, de 27 de desembre, amb efectes des de l'1 de gener de 2013, suprimeix l'exempció de la lletra ñ de l'article 7 LIRPF i crea el gravamen especial sobre els premis de determinades loteries i apostes incorporant la DA 33a. a la LIRPF. Hi estan subjectes els premis de les loteries i apostes que fins al moment n'estaven exempts en virtut de la lletra ñ de l'article 7 LIRPF (loteries i apostes de l'Estat, les CA, la Creu Roja, l'ONCE i les anàlogues europees). La base imposable és l'import del premi. No obstant això, n'estan exempts els primers 2.500 euros (o part proporcional, si l'aposta és inferior a 0,50 euros). El tipus de gravamen és del 20%. El gravamen especial s'integra en l'IRPF, però no afecta en absolut la resta de l'impost, que es continuarà liquidant com fins al moment sense cap variació. Els premis queden subjectes a un pagament a compte del 20% (model 230). Amb caràcter general, el contribuïent no ha d'autoliquidar aquest gravamen especial perquè s'ha practicat retenció o ingrés a compte. Per als casos en què no s'hagi hagut de retenir (per exemple, la loteria guanyada a França), l'autoliquidació s'ha de presentar de manera totalment independent de la declaració anual de l'IRPF. Per a això, està previst el model 136, que s'ha de presentar en els vint primers dies naturals dels mesos d'abril, juliol, octubre i gener en relació amb els premis cobrats en el trimestre natural immediat anterior.

Com ja hem advertit, a les rendes exemptes agrupades en l'article 7 de la LIRPF cal sumar-hi un conjunt de supòsits de naturalesa poc clara, però que, almenys en principi, han de ser considerats exempcions. En aquest sentit (i prescindint que el reconeixement del denominat *mínim personal i familiar* segons l'article 56 LIRPF, encara que s'articuli com una minoració de la base imposable, comporta reconèixer un veritable mínim exempt), hem d'esmentar els supòsits en els quals es considera que no hi ha guany o pèrdua patrimonial, o els guanys

<sup>(34)</sup>Article 33.3 i DA 36a., i 4 LIRPF.

patrimonials exempts<sup>34</sup>, entre els quals hi ha els obtinguts per la transmissió de l'habitatge habitual i dels elements afectes a les activitats econòmiques que siguin objecte de reinversió.

També és important tenir en compte l'exempció del guany patrimonial obtingut per la dació en pagament de l'habitatge habitual en el marc del Reial decret llei 6/2012, de 9 de març, de mesures urgents de protecció de deutors hipotecaris sense recursos.



## 3. Contribuents

### 3.1. Definició de contribuent

Són **contribuents** de l'IRPF les persones físiques residents en territori espanyol, però també algunes persones amb nacionalitat espanyola que, tenint la residència habitual a l'estranger, són membres de missions diplomàtiques o d'oficines consulars espanyoles, titulars d'un càrrec o ocupació pública de l'Estat com a membres de delegacions i representacions permanents davant organismes internacionals o funcionaris en actiu que exerceixin altres càrrecs o treballs oficials a l'estranger<sup>35</sup>. Recíprocament, no són contribuents les persones amb nacionalitat estrangera que tinguin la residència habitual a Espanya per algun dels motius a que s'acaba d'al·ludir.

<sup>(35)</sup>Article 8 LIRPF.

En definitiva, amb caràcter general, doncs, es pot afirmar que és contribuent de l'IRPF la persona física que tingui la residència habitual en territori espanyol. Per tant, són dues les **notes** que caracteritzen la figura del contribuent de l'IRPF:

- Es tracta d'una persona física individual, sense perjudici de la possibilitat de tributar conjuntament per als qui integren una unitat familiar, conforme al que preveu l'article 82 LIRPF. Això no significa que la unitat familiar sigui considerada com a contribuent, ja que només les persones físiques a títol individual són contribuents de l'impost.
- Estem davant persones físiques que tenen la residència habitual a Espanya. En l'IRPF només es graven les rendes obtingudes per residents en territori espanyol. Les rendes obtingudes per no residents, a partir de 1999, es graven per l'impost sobre la renda de no residents, regulat per la Llei 41/1998, de 9 de desembre.

Així mateix, cal tenir en compte que l'article 8 LIRPF recull dos **supòsits especials** de contribuents de l'IRPF, que, malgrat tenir la residència habitual a l'estranger, són considerats contribuents de l'IRPF:

- Diplomàtics de nacionalitat espanyola, membres d'oficines consulars espanyoles, titulars de càrrecs o ocupacions oficials de l'Estat espanyol, com a membres de les delegacions i representacions permanents acreditades davant organismes internacionals o que formin part de delegacions o missions d'observadors a l'estranger, o funcionaris en actiu que exerceixin a

l'estranger un càrrec o una ocupació oficial que no tingui caràcter diplomàtic o consular. També es consideren contribuents els seus cònjuges no separats legalment i fills menors d'edat.

- Persones físiques de nacionalitat espanyola residents en un paradís fiscal. Aquesta regla s'aplica en el període impositiu en què es faci el canvi de residència, d'Espanya al paradís fiscal, i durant els quatre períodes impositius següents.

### 3.2. Residència habitual en territori espanyol

Així doncs, es fa imprescindible referir-se a la noció de **residència habitual**<sup>36</sup> que, en principi, la LIRPF vincula a una dada de fet, com és estar-se durant més de cent vuitanta-tres dies durant l'any natural al territori espanyol. Encara que considerant el model de conveni de doble imposició de l'OCDE, la residència habitual també es vincula a l'existència en aquell territori del nucli principal o la base de les activitats o dels interessos econòmics de la persona física, conceptes jurídics indeterminats l'aplicació dels quals planteja bastants dubtes.

(36) Article 9 LIRPF.

*Per nucli principal o base dels seus interessos econòmics s'entén el lloc on radiquen la major part de les seves inversions o la seu dels seus negocis; el lloc des d'on es gestionen o administren els seus béns; on obté la major part de les seves rendes; on es té l'habitatge habitual; o bé on es desenvolupa el treball.*

Per tant, es pot ser **resident** a Espanya per permanència durant més 183 dies a l'any o perquè s'hi té el centre dels interessos econòmics al nostre país: n'hi ha prou, doncs, amb la concurrència d'una d'aquestes dues circumstàncies per a ser considerat resident en territori espanyol.

En aquest sentit, l'Administració tributària, a l'efecte de demostrar la residència efectiva en territori espanyol, entra a analitzar dades fàctiques representatives d'una estada quotidiana en territori espanyol, com ara l'ús de la targeta de crèdit, la data dels contractes formalitzats a Espanya, els consums de subministraments (electricitat, aigua, gas, telèfon...), els pagaments a personal de servei domèstic o les subscripcions a premsa.

No cal oblidar, referent a això, que, d'acord amb l'article 105 LGT, competeix a l'Administració tributària provar la permanència durant més de 183 dies en territori espanyol de qui al·lega ser no resident, però, una vegada l'Administració tributària ha aportat les proves i els indicis, és el contribuent qui ha d'aportar proves que qüestionin la pretensió de l'Administració.

Respecte al còmput del termini mínim de permanència, l'article 9 TRLIRPF no exigeix una presència física en territori espanyol durant tot el període de 183 dies, ja que es computen com a dies de permanència les absències esporàdiques (concepte jurídic indeterminat difícil de concretar), tret que el contribuent acrediti la residència fiscal en un altre país.

D'altra banda, l'article 8.2 LIRPF estableix el següent:

"No perden la condició de contribuents per aquest impost les persones físiques de nacionalitat espanyola que acreditin la seva nova residència fiscal en un país o territori considerat paradís fiscal. Aquesta regla s'aplica en el període impositiu en què s'efectuï el canvi de residència i durant els quatre períodes impositius següents."

Aquest precepte recull una norma que tendeix a deixar sense efectes tributaris, encara que sigui de forma temporal, els canvis de residència a un paradís fiscal. Convé subratllar que la persona física ha de tenir la nacionalitat espanyola. Per tant, aquesta norma no afecta mai el nacional espanyol que sigui resident a Espanya d'acord amb l'article 9 LIRPF. D'altra banda, el país de nova residència ha de ser considerat per la normativa espanyola com a paradís fiscal. Per a això, s'ha d'atendre la llista de paradisos fiscals recollits en el Reial decret 1080/1991.

### La llista de paradisos fiscals

Se'n pot consultar la versió actualitzada al web de l'AEAT.

Deixaran de tenir la consideració de paradís fiscal aquells països o territoris que signin a Espanya un conveni per a evitar la doble imposició internacional amb clàusula d'intercanvi d'informació, o un acord d'intercanvi d'informació en matèria tributària en el qual expressament s'estableixi que deixen de tenir aquesta consideració des del moment en què aquests convenis o acords s'apliquin.

Com és obvi, l'acreditació d'aquestes circumstàncies planteja problemes de prova que no són gens fàcils de resoldre, motiu pel qual la LIRPF estableix unes **obligacions especials de prova de presumpcions**:

a) D'una banda, l'Administració pot exigir als qui afirmen que tenen residència en països o territoris considerats com a **paradisos fiscals** que provin que s'hi ha estat durant cent vuitanta-tres dies. A més, per a no incentivar aquest tipus de canvis de residència, si es tracta de nacionals espanyols s'estableix que no perden la condició de contribuents encara que no resideixin a Espanya durant l'any en què facin el canvi i en els quatre períodes impositius següents.

### Exemple

**El Sr. Ruiz té habitatge habitual a Espanya, però per motius de feina viatja contínuament al Marroc, i aquest any s'hi ha estat 10 mesos.**

El Sr. Ruiz té la residència a Espanya, ja que té l'habitatge habitual en territori espanyol, de manera que ha de tributar en l'IRPF, tret que aporti un certificat de les autoritats fiscals del Marroc de ser resident allà.

**La Sra. Fuertes, de nacionalitat argentina, treballa a Espanya com a assessora d'empreses durant deu mesos a l'any, i té marit i fills menors d'edat que viuen al seu país.**

La Sra. Fuertes és resident a Espanya i, en el seu cas, ha de tributar per l'IRPF, ja que s'està més de 183 dies de l'any natural en territori espanyol.

**El Sr. Gutiérrez, de nacionalitat espanyola, es trasllada a viure a Mònaco. Té certificat de residència fiscal del Principat de Mònaco.**

El Sr. Gutiérrez és resident a Espanya, atès que el principat de Mònaco és un paradís fiscal, tret que provi que efectivament ha viscut a Mònaco 183 dies de l'any natural.

### Lectura recomanada

Sobre aquest tema, consulteu **Diversos autors** (2005). *Manual del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales.

b) De l'altra, la possibilitat de l'Administració de presumir la residència a Espanya, llevat de prova en contra, de les persones amb els **cònjuges no separats legalment i fills menors** que en depenguin tinguin la residència habitual en territori espanyol.

Es tracta d'una presumpció per a solucionar els casos de dubte, quan la residència no es pot determinar conforme a les dues regles vistes anteriorment. És l'Administració tributària qui la utilitza i és el contribuent qui l'ha de desvirtuar. És una presumpció que trasllada la càrrega de la prova a qui afirma que no és resident, encara que el seu cònjuge i els seus fills resideixin habitualment a Espanya. La prova que ha d'aportar és una certificació de residència expedida per les autoritats fiscals del país de què es tracti. Aquesta prova és més exigent si el país al qual es trasllada és un paradís fiscal, ja que en aquest cas s'ha de provar la permanència efectiva durant 183 dies de l'any natural. Aquesta presumpció, en definitiva, tracta d'evitar trasllats ficticis per a eludir el pagament de l'IRPF, buscant un millor tracte fiscal.

#### **Exemple**

**El Sr. Soler és un artista que viatja contínuament per tot el món i passa més de 200 dies fora d'Espanya. Té cases a Londres, París i Madrid. En aquesta última ciutat hi viuen la seva dona i els seus fills menors d'edat.**

En aquest cas s'aplica la presumpció de residència de l'article 9.1 TRLIRPF ja que es considera que el Sr. Soler és resident en territori espanyol i, per tant, en el seu cas, contribuent de l'IRPF, tret que porti una certificació de residència expedida per les autoritats fiscals d'un altre país. Si aquest país és un paradís fiscal, no n'hi ha prou amb aquesta certificació, sinó que hi ha de provar la permanència efectiva durant 183 dies de l'any natural.

### **3.3. Atribució i individualització de rendes**

#### **3.3.1. Atribució de rendes**

El règim d'**atribució de rendes** consisteix que les rendes obtingudes per certes entitats, que no són contribuents en l'IRPF ni subjectes passius de l'impost de societats ni contribuents de l'IRNR (excepte les entitats constituïdes a l'estranger amb presència en territori espanyol), s'atribueixen als membres d'aquestes entitats, que les han de declarar en el seu impost personal (IRPF, IS o IRNR).

L'atribució de rendes va experimentar una modificació important amb la Llei 46/2002, que la va elevar al rang de règim tributari especial i va ocupar els articles que abans estaven dedicats al suprimit règim de transparència fiscal interna. Aquest règim especial d'atribució de rendes serà analitzat més endavant en ocasió de l'estudi del règim d'imputació de rendes, excepte en els aspectes subjectius que s'examinen a continuació.

L'article 8.3 LIRPF assenyala, sobre aquest tema, el següent:

"3. No tenen la consideració de contribuent les societats civils, tinguin personalitat jurídica o no, herències jacents, comunitats de béns i altres entitats a què es refereix l'article 35.4 de la Llei 58/2003, de 17 de desembre, general tributària. Les rendes corresponents a aquestes s'atribueixen als socis, hereus, comuns o partícips, respectivament, d'acord amb el que estableix la secció 2a. del títol X d'aquesta Llei."

Les **societats civils**, tant si tenen personalitat jurídica com si no, són, per tant, entitats en règim d'atribució de rendes, amb excepció de les societats agràries de transformació, que són societats civils amb personalitat jurídica i que tributen per l'impost de societats.

Els ens amb personalitat jurídica residents a Espanya tributen en l'impost de societats, excepte alguns ens que, sense tenir-la, també tributen en l'IS (les unions temporals d'empreses, les agrupacions d'interès econòmic, els fons d'inversió mobiliària i immobiliària, els fons de titulització, els fons de pensions, els fons de capital risc, els grups de societats, els fons de promoció d'ocupació i les comunitats titulars de forests veïnals de mancomú).

Les **herències jacents** són també entitats en règim d'atribució de rendes, situació en què queda el patrimoni d'un mort fins que és acceptada l'herència pels hereus. L'acceptació de l'herència té efectes retroactius a la data de defunció del causant (article 989 del Codi civil).

Les **comunitats de béns** són, així mateix, entitats en règim d'atribució de rendes, encara que no s'aplica aquest règim a la comunitat constituïda pel matrimoni, fins i tot en el cas del règim economicomrimonial de guanyos.

Aquest règim s'aplica, a més, a la resta d'entitats que, sense personalitat jurídica, constitueixen una unitat econòmica o un patrimoni separat susceptible d'imposició, d'acord amb l'article 35.4 LGT.

Finalment, són també entitats en règim d'atribució de rendes les constituïdes a l'estranger la naturalesa jurídica de les quals, tant si tenen personalitat jurídica com si no, sia idèntica o anàloga a la de les entitats en atribució de rendes constituïdes d'acord amb les lleis espanyoles.

La característica comuna a totes aquestes entitats, excepte les societats civils i certes entitats estrangeres, és l'absència de personalitat jurídica.

### 3.3.2. Individualització de rendes

Els contribuents de l'IRPF, en qualsevol cas, són les **persones físiques considerades individualment**, fins i tot en cas que optin per acollir-se al règim de tributació conjunta previst per a aquells que formin part d'una unitat familiar establerta legalment<sup>37</sup>. I això és així perquè la tributació conjunta incideix en la quantificació de la prestació tributària, però no altera en absolut la sub-

<sup>(37)</sup>Articles 82 a 84 LIRPF.

jectivitat passiva, encara que determini una subjecció conjunta i solidària a l'impost, de manera que tots els membres de la unitat familiar que obtinguin rendes tenen la consideració de contribuents.

La regla de la tributació individual sobre la qual s'estableix l'IRPF obliga a establir **normes d'individualització** que permetin imputar els diferents components de la renda a un subjecte o diversos en els casos en què, d'acord amb l'ordenament jurídic privat, poden ser de titularitat compartida.

Així ocorre amb caràcter general a conseqüència dels règims econòmics matrimonials de caràcter comunitari o associatiu, dels quals és una mostra en l'àmbit civil comú el de la societat legal de guanys, perquè en aquests supòsits (encara que les rendes siguin comunes des del punt de vista civil o pertanyin a la societat conjugal) és imprescindible fixar criteris per a distribuir-les entre els cònjuges, de manera que puguin tributar individualment.

El règim de societat de guanys, regulat pel Codi civil en els articles 1344 i següents, s'aplica quan no hi ha capitulacions matrimonials i és el més freqüent a Espanya. Sintèticament, es pot dir que mitjançant la societat de guanys es fan comuns per als cònjuges els guanys o beneficis obtinguts indistintament per qualsevol d'ells, que els seran atribuïts per meitat en dissoldre's la societat esmentada.

Convé establir una diferenciació entre *béns privatis* i *béns de guanys*. Els primers són els béns i els drets que corresponen a cada cònjuge en el moment d'iniciar la societat; els que adquireix després per títol gratuït (herència, llegat o donació); els adquirits a costa o en substitució de béns privatis; els adquirits per dret de retracte pertanyent només a un dels cònjuges; els béns o drets patrimonials inherents a la persona i els no transmissibles *inter vivos*; el rescabament per danys inferits a la persona d'un dels cònjuges o als seus béns privatis; les robes i els objectes d'ús personal que no siguin d'extraordinari valor; i els instruments necessaris per a l'exercici de la professió o ofici, excepte quan aquests són part integrant o pertinences d'un establiment o explotació de caràcter comú.

Per la seva banda, són béns de guanys els obtinguts pel treball o la indústria de qualsevol dels cònjuges; els fruits, les rendes o els interessos que produeixin tant els béns privatis com els béns de guanys; els adquirits a títol oneros a costa del capital comú, tant si es fa l'adquisició per a la comunitat, com només per a un dels cònjuges; els adquirits per dret de retracte de caràcter de guany, tot i que ho siguin amb fons privatis, cas en què la societat és deutora del cònjuge pel valor satisfet; les empreses i els establiments fundats durant la vigència de la societat per qualsevol dels cònjuges a costa dels béns comuns; els guanys obtinguts pels cònjuges en el joc o els procedents d'altres causes que eximeixin de la restitució; i, amb caràcter general, es presumeixen també de guanys els béns que hi ha en el matrimoni mentre no es provi que pertanyen privativament a un dels cònjuges.

D'altra banda, el règim de separació de béns, regulat en els articles 1435 a 1444 del Codi civil, gaudeix d'una tradició important en determinades comunitats autònomes, fins al punt de constituir en aquestes comunitats el règim supletori si no hi ha pacte exprés.

D'acord amb el règim econòmic matrimonial de separació de béns, pertanyen a cada cònjuge els béns que tenia en el moment inicial d'aquest matrimoni i els que va adquirir després per qualsevol títol. Així mateix, correspon a cadascun l'administració, el gaudi i la lliure disposició d'aquests béns. A l'efecte de responsabilitat, s'ha d'assenyalar que les obligacions concretes per cada cònjuge són de la seva exclusiva responsabilitat i, quant a les concretes en l'exercici de la potestat domèstica, el cònjuge ha de respondre davant de tercers amb el seu patrimoni i subsidiàriament l'altre cònjuge ha de respondre amb el privatiu, i entre ells s'han d'atenir als pactes per al sosteniment de les càrregues familiars i, si no hi ha conveni, en proporció als recursos econòmics respectius.

Finalment, quant al règim de participació en els guanys, previst en els articles 1411 a 1434 del Codi civil, sense tradició a Espanya, cadascun dels cònjuges adquireix el dret a participar en els guanys obtinguts pel seu consort durant el temps en què aquest règim

hagi estat vigent. Cada cònjuge ha d'administrar tant dels béns propis en el moment d'establir-se el règim com dels obtinguts durant aquest règim per qualsevol títol i en pot disposar. La liquidació del règim comporta la determinació dels guanys obtinguts durant el règim mitjançant la comparació entre els patrimonis inicial i final de cada cònjuge; pel que fa als béns adquirits estant vigent el règim, s'han d'integrar al patrimoni inicial a títol d'herència, llegat o donació. Quan es constitueix el règim, es pot pactar la participació que estimin tots dos cònjuges, que ha de ser igual i en la mateixa proporció respecte de tots dos patrimonis i a favor de tots dos cònjuges. Si no hi ha pacte, la participació en el patrimoni de l'altre cònjuge és la meitat de l'increment. No es pot convenir una participació que no sigui per meitat si hi ha descendents no comuns.

Si les regles d'individualització de rendes són coincidents en les normatives fiscal i civil, i es considera que la renda és obtinguda per cada cònjuge en funció de la seva titularitat, com a resultat de l'aplicació del règim econòmic corresponent, els cònjuges, basant-se en el principi de llibertat de pactes, en el moment d'atorgar les capitulacions matrimonials, poden incidir en gran manera en la regulació d'un dels elements essencials de l'impost, com és la condició de subjecte passiu.

El legislador ha resolt d'alguna manera objectivar el procés d'individualització i fer-lo independent del règim economicomatriimonial que és aplicable al subjecte passiu. S'ha optat per considerar subjecte passiu qui obté la renda, independentment de la titularitat d'aquesta, conforme al règim economicomatriimonial aplicable en cada cas al subjecte passiu.

Aquestes normes o **criteris d'individualització de rendes** s'estableixen en funció de l'origen o la font de les rendes, sigui quin sigui, si escau, el règim econòmic del matrimoni<sup>38</sup>:

<sup>(38)</sup>Article 11 LIRPF.

1) Els rendiments del treball cal atribuir-los exclusivament a qui hagi generat el dret a la percepció, excepte el cas de les prestacions a què es refereix la lletra *a* de l'apartat 2n. de l'article 17 LIRPF, que s'atribueixen a les persones a favor de les quals s'han reconegut els rendiments.

L'article 17.2.a LIRPF recull, entre d'altres, les pensions i els havers passius percebuts de la Seguretat Social, les prestacions percebudes pels beneficiaris de mutualitats o de plans de pensions o de plans de previsió assegurats. Totes aquestes prestacions les pot rebre una persona diferent de qui ha generat el dret a la percepció, el treballador, fet que ocorre quan aquest mor i un familiar percep la pensió. Malgrat això, es qualifiquen com a *rendes del treball* i s'atribueixen a aquests beneficiaris.

2) Els rendiments del capital cal atribuir-los als contribuents que, segons els criteris establerts en la Llei de l'impost sobre el patrimoni<sup>39</sup>, són titulars dels elements patrimonials o drets dels quals provinguin aquests rendiments.

<sup>(39)</sup>Article 7 LIP.

Els rendiments s'atribueixen al titular del bé o dret real (usdefruit, ús, servitud, etc.) o dret personal (arrendament) que obtingui els rendiments, és a dir, s'atribueixen al propietari, a l'usufructuari o a l'arrendador i, per tant, se'ls imputen els ingressos i les despeses deduïbles.

En atribuir-se al titular dels elements patrimonials, pot comportar, a vegades, una separació de les normes civils de titularitat recollides en el règim economicomatri­monial de guanys. Recordem que, segons el Codi civil, són de guanys els fruits, les rendes i els interessos dels béns privatius, però a l'efecte de l'IRPF s'atribueixen exclusivament al cònjuge titular dels béns privatius.

La titularitat dels béns i drets que, conforme a les disposicions o als pactes reguladors del règim economicomatri­monial corresponent, són comuns a tots dos cònjuges, s'ha d'atribuir per meitat a cadascun d'ells, tret que es justifiqui una altra quota de participació.

Quan la titularitat dels béns o drets no resulta degudament acreditada, l'Administració tribu­tària pot considerar com a titular qui figuri com a tal en un registre fiscal o uns altres de caràcter públic. És aquesta una presumpció de titularitat que pot aplicar l'Administració, recollida en l'article 108.3 LGT, i per a destruir-se el contribu­ent que al·legui una titula­ritat diferent ha d'aportar les proves corresponents.

Finalment, convé destacar que les càrregues, els gravàmens, els deutes i les obligacions s'atribueixen als subjectes passius segons les mateixes regles i criteris ja comentats.

### **Exemple**

**Els Sr. López, casats en règim de societat de guanys, tenen una casa com a segon habitatge, adquirida després del matrimoni. Aquesta casa es lloga als mesos de juliol i agost per 1.500 euros mensuals.**

La casa propietat dels Sr. López constitueix un bé de guany, de manera que s'imputa la renda del capital immobiliari per meitat a cada cònjuge, és a dir, 1.500 euros per a cadascun.

**Els Sr. López tenen una altra casa, que no utilitzen com a habitatge habitual, adqui­rida abans del matrimoni per un dels cònjuges, encara que la hipoteca s'ha seguit pagant després del matrimoni.**

En aquest cas, la casa constitueix un bé privatiu del cònjuge que la va adquirir (article 1.357 del Codi civil), de manera que s'imputa la renda íntegrament a aquest cònjuge.

**La Sra. Fernández, casada en règim economicomatri­monial de societat de guanys, hereta del seu pare un paquet d'accions que li reporta un dividend anual de 1.800 euros.**

Les accions són privatives (article 1.346 del Codi civil) i els rendiments del capital mobi­liari (1.800 euros) s'imputen exclusivament al contribu­ent, no al seu cònjuge, tot i que siguin de guanys, segons l'article 1.347 del Codi civil.

**3) Els rendiments de les activitats econòmiques es consideren obtinguts per qui fa de manera habitual, personal i directa l'ordenació per compte propi dels mitjans de producció i els recursos humans afectes a les activitats; també es presumeix, llevat de prova en contra, que concorren aquests requisits en aquelles persones que consten com a titulars de les activitats econòmiques, per exemple, qui apareix donat d'alta en l'impost sobre activitats econòmiques.**

Aquesta presumpció trasllada la càrrega de la prova a qui afirma el contrari. Es poden aportar, entre d'altres, les proves següents: certificació de l'ajuntament o d'un altre entre públic sobre la titularitat del negoci, certificacions d'entitats bancàries sobre la titula­ritat dels comptes del negoci, factures a clients, a proveïdors, alta com a autònom en la Seguretat Social, contractes signats, comptabilitat, etc. El conjunt d'aquestes proves pot destruir la presumpció i han de ser valorades per l'Administració tribu­tària.

Els rendiments s'imputen a l'organitzador de l'activitat, que pot ser una persona o més d'una, amb independència que els béns afectes a l'activitat pertanyin a altres persones, exclusivament o de manera compartida, i que els beneficis tinguin la condició de béns de guanys conforme a l'article 1.347 del Codi civil.



4) Finalment, els guanys i les pèrdues patrimonials es considera que els tenen els contribuents que, segons els criteris establerts a l'efecte de l'IP, siguin titulars dels béns, els drets i la resta dels elements de què provenen (amb l'excepció, naturalment, dels guanys no justificats, que s'atribueixen en funció de la titularitat dels béns i drets en què es manifestin), i també de les adquisicions de béns i drets que no es deriven d'una transmissió prèvia (com els guanys del joc, que s'atribueixen a la persona a qui correspon el dret a obtenir-los o que els ha guanyat directament).

Així, un habitatge adquirit i pagat abans de contreure matrimoni, que es ven després del matrimoni, en règim de guanys, és un bé privatiu i el guany patrimonial s'imputa només al cònjuge titular.

S'ha de tenir present que els guanys i les pèrdues patrimonials derivades d'elements afectes a activitats econòmiques segueixen el règim general de la resta dels guanys i pèrdues patrimonials, i s'hi apliquen les regles d'individualització d'aquests guanys i pèrdues i no les dels rendiments d'activitats econòmiques, de manera que, en cas de guany patrimonial derivat de bé de guany afecte a una activitat econòmica desenvolupada per un sol cònjuge, el guany s'imputa per meitats a cada cònjuge.

Com s'ha vist, els guanys patrimonials no justificats s'atribueixen en funció de la titularitat dels béns o drets en què es manifestin. Segons l'article 39 LIRPE, són guanys de patrimoni no justificats els béns o drets la tinença, la declaració o l'adquisició dels quals no es correspon amb la renda o patrimoni declarat pel contribuent, i també la inclusió de deutes inexistents en l'IRPF o en l'IP, o el registre d'aquests deutes en llibres o registres oficials.

### **Exemple**

**La Sra. Martín, soltera, ha comprat un immoble per 450.000 euros al comptat, sense justificar l'origen dels diners, que no es corresponen amb la renda i el patrimoni declarats.**

Es tracta d'un guany no justificat de 450.000 euros que s'atribueix a la Sra. Martín, que és qui compra l'immoble.

**El Sr. Morales, casat en règim de guanys, ha comprat un immoble per 300.000 euros al comptat, sense justificar l'origen dels diners, que no es corresponen amb la renda i el patrimoni declarats per tots dos cònjuges.**

En aquest cas, estem davant un guany no justificat que constitueix un bé de guany i que s'imputa per meitats a cadascun dels cònjuges.

**La Sra. Navarro té un compte corrent de titularitat compartida amb els seus tres germans. En aquest compte corrent s'ha rebut un ingrés de 500.000 euros, del qual no es justifica l'origen, que no es correspon amb la renda i el patrimoni declarats per tots els germans.**

Igualment, estem davant un guany de patrimoni que s'imputa a tots els germans per parts iguals.



## Activitats

### Casos pràctics

1. D'acord amb el conveni regulador de divorci de mutu acord, aprovat per sentència judicial, s'estipula que el Sr. González ha de satisfer una determinada quantia en concepte de pensió alimentària mensual a favor de la seva filla. Així mateix, ha de satisfer les despeses escolars de la menor, més totes les despeses que s'originin per subministraments, manteniment i reparacions al domicili familiar. Finalment, en el conveni esmentat es disposa que "tots dos cònjuges convenen que aquesta separació no causa desequilibri econòmic en cap d'ells, i renuncien en conseqüència a satisfer mútuament qualsevol quantitat en aquest concepte". Analitzeu la tributació a l'IRPF d'aquesta operació.

2. La Sra. Pérez, casada en règim de guanys, va adquirir, amb el seu marit, dues oficines de farmàcia en funcionament, amb un fons de comerç generat i els locals en què hi ha aquestes oficines. Els dos cònjuges són llicenciats en farmàcia i cadascun s'encarrega de l'explotació com a titular de cadascuna de les oficines, i declaren de manera independent en l'IRPF els ingressos generats per la gestió de la farmàcia respectiva. Transcorreguts uns quants anys, la Sra. Pérez pretén transmetre l'oficina de farmàcia de la qual és titular i sol·licitar la autorització administrativa corresponent que li permeti compartir la titularitat i la gestió de l'altra oficina, que gestiona i de la qual és titular el seu marit. Es planteja si han de declarar al 50% els rendiments obtinguts per l'explotació compartida de l'oficina de farmàcia.

## Exercicis d'autoavaluació

Assenyaleu la resposta correcta en cadascuna de les preguntes següents:

1. La Sra. Laura Sans condueix per una concorreguda via pública. Mentre fa una maniobra de gir, xoca amb un altre conductor, el Sr. Rafael Sió, qui, al seu torn, dona un cop a un motociclista, el Sr. Luis Ponce, que surt disparat. El Sr. Rafael, fet una fúria, surt del cotxe i insulta greument la Sra. Laura, dient-li que no té ni idea de conduir i engegant-li un torrent d'expressions injurioses en presència de nombrosos testimonis. La Sra. Laura, amb independència de la seva culpabilitat, que no té clara, decideix demandar el Sr. Rafael per danys a l'honor. El jutge d'instància decideix estimar la demanda i condemna el Sr. Rafael a pagar 10 € d'indemnització a la Sra. Laura. Aquesta quantitat...

- a) té la consideració de rendiment del capital no gravat.
- b) és un guany patrimonial, però s'ha d'entendre exempt del tribut.
- c) és una alteració patrimonial, però com que compensa la pèrdua de béns o interessos legítims no es considera que pugui generar guany o pèrdua patrimonial gravable.

2. El Sr. Federico Latas és acomiadat de l'empresa en la qual havia treballat durant els últims deu anys. L'acomiadament es deu al mal caràcter que té, per la qual cosa la jurisdicció social el considera procedent. L'empresa s'avé, en tot cas, a pagar-li 30 dies de sou per any treballat en atenció als serveis prestats. En aquest cas, a l'efecte de l'IRPF...

- a) les quantitats percebudes tenen la consideració de guanys patrimonials.
- b) les quantitats percebudes són rendes exemptes, en tant que no superen la indemnització de 33 dies per any treballat.
- c) les quantitats percebudes han de tributar com a rendes del treball perquè l'acomiadament s'ha considerat procedent.

3. El Sr. Juan Sinmiedo fa 10 anys que treballa en una empresa i, de mutu acord entre les dues parts, es pacta la resolució de la relació laboral. En l'acord s'estipula que l'empresa ha d'indemnitzar el treballador amb una quantitat global de 12.000 euros, que s'ha de satisfer de manera fraccionada en un període de 5 anys. A l'efecte de l'IRPF del Sr. Juan, aquesta quantitat...

- a) està exempta de tributar.
- b) no està exempta de tributar, però gaudeix d'una reducció del 40%.
- c) tributa sense cap reducció.

4. Les anualitats per aliments establertes a favor dels fills...

- a) estan exemptes de tributar per al perceptor, si s'han fixat per decisió judicial.
- b) estan exemptes de tributar per al pagador, si s'han fixat per decisió judicial.
- c) redueixen la base imposable del pagador, si s'han fixat per decisió judicial.

5. La Sra. Emily Roper, de nacionalitat britànica, resideix habitualment a Benalmádena des que es va jubilar el 2004. Percep una pensió pública del sistema de la Seguretat Social del Regne Unit, per un import de 35.000 € a l'any. La Sra. Emily només va a Bristol, d'on és originària, quinze dies cada any per veure la família i els amics, i la resta del temps resideix ininterrompudament a Espanya. A efectes tributaris...

- a) la Sra. Emily és subjecte passiu de l'IRPF espanyol i la seva pensió ha de tributar a Espanya com a rendiment del treball.
- b) la Sra. Emily no és subjecte passiu de l'IRPF espanyol perquè és britànica i el centre dels seus interessos econòmics és al Regne Unit.
- c) la Sra. Emily és subjecte passiu de l'IRPF espanyol, però la seva pensió ha de tributar efectivament al Regne Unit.

## Solucionari

### Casos pràctics

1. Accedint a la base de dades de la Direcció General de Tributs de consultes vinculants i introduint en el cercador, per exemple, el terme *aliments*, en l'apartat de text lliure i, en l'apartat de normativa, *Llei 35/2006*, surten algunes consultes sobre aquest tema.

La Consulta V1977-07, de 24 de setembre de 2007, planteja una qüestió molt similar a la de l'enunciat.

De manera similar al que s'indica en aquesta consulta, en primer lloc, cal tenir en compte que els cònjuges van convenir que la separació no causava desequilibri econòmic en cap d'ells, per la qual cosa en aquest cas no cal parlar de les pensions compensatòries a les quals es refereix l'article 97 del Codi civil, d'acord amb el qual "el cònjuge al qual la separació o divorci produeixi desequilibri econòmic en relació amb la posició de l'altre, que impliqui un empitjorament de la seva situació anterior al matrimoni, té dret a una pensió que pot consistir en una pensió temporal o per temps indefinit, o en una prestació única, segons determini el convenir regulador o la sentència".

D'altra banda, en relació amb les pensions per aliments a favor dels fills, l'article 142 del Codi civil estableix que "s'entén per aliments tot el que és indispensable per a la manutenció, l'habitació, el vestit i l'assistència mèdica. Els aliments comprenen també l'educació i la instrucció de l'alimentat mentre sigui menor d'edat i fins i tot després quan no hagi acabat la seva formació per una causa que no li sigui imputable. Entre els aliments s'inclouen les despeses d'embaràs i part, si no estan cobertes d'una altra manera".

Per tant, aplicant al supòsit plantejat en l'enunciat el que assenyala la Consulta V1977-07, de 24 de setembre de 2007, es pot concloure que la pensió alimentària mensual que ha de satisfer el Sr. González a favor de la seva filla, i també les despeses escolars de la menor, que figuren en les estipulacions del conveni regulador, constitueixen aliments a favor de la filla, amb les conseqüències fiscals que d'això es deriven, d'acord amb el que disposen els articles 17.2.f) i 55 LIRPF, i del règim especial de minoracions per a calcular la quota de retencions que s'estableix per a perceptors de rendiments del treball que satisfacin anualitats per aliments en favor dels fills per decisió judicial, que recull l'article 85.2 RIRPF.

Finalment, les quantitats satisfetes, si escau, pel Sr. González en concepte de despeses per subministraments, manteniment i reparació al domicili particular es consideren, encara que l'indicat interessat no el pugui utilitzar perquè se n'ha atribuït l'ús a la seva cònjuge i a la seva filla, com una simple aplicació de renda, sense reflex, per tant, en la seva declaració, ja que s'ha de tenir en compte que aquestes despeses es produeixen perquè l'habitatge és de la seva propietat.

2. Accedint a la base de dades de la Direcció general de Tributs de consultes vinculants i introduint en el cercador, per exemple, el terme *de guanys*, en l'apartat de text lliure i, en l'apartat de normativa, *Llei 35/2006*, surten diverses consultes.

La Consulta V0334-07, de 22 de febrer de 2007, planteja una qüestió molt similar a la de l'enunciat.

Com indica la DGT en la consulta esmentada, d'acord amb el que estableixen els articles 11.4 i 86 LIRPF, perquè un matrimoni pugui dividir entre dos els rendiments obtinguts en l'exercici d'una activitat econòmica, cal que tots dos cònjuges exerceixin de manera habitual, personal i directa l'ordenació per compte propi dels factors de producció. Ara bé, perquè aquest exercici conjunt d'una activitat econòmica tingui lloc cal que, en cas que hi hagi normes específiques que regulin l'exercici d'una activitat determinada, aquestes normes permetin exercir aquesta activitat de forma conjunta i es compleixin els requisits que exigeixin.

Per tant, a causa del caràcter d'activitat reglada que tenen les oficines de farmàcia, solament es pot considerar que, en cas de matrimoni, tots dos cònjuges exerceixen conjuntament l'activitat quan aquesta circumstància d'exercici conjunt estigui admesa expressament, d'acord amb la normativa reguladora d'aquest tipus d'activitat, a més de complir posteriorment els requisits fiscals assenyalats en l'article 11.4 LIRPF. En el supòsit plantejat en l'enunciat, per tant, com que es compleix el requisit d'exercici conjunt, el rendiment net de l'activitat de farmàcia s'ha de dividir, des de la data en què aquest requisit es compleix, entre els dos cònjuges exercents.

D'altra banda, cal tenir en compte també el que disposa l'article 28.1 LIRPF, que estableix que "el rendiment net de les activitats econòmiques es determina segons les normes de l'impost de societats, sense perjudici de les regles especials contingudes en aquest article, en l'article 30 d'aquesta Llei per a l'estimació directa, i en l'article 31 d'aquesta Llei per a l'estimació objectiva". En aquest sentit, l'article 10.3 TRLIS disposa que "en el règim d'estimació direc-

ta, la base imposable es calcula corregint, mitjançant l'aplicació dels preceptes establerts en aquesta Llei, el resultat comptable determinat d'acord amb les normes previstes en el Codi de comerç, en les altres lleis relatives a aquesta determinació i en les disposicions que es dictin en desplegament de les normes esmentades".

A més, convé tenir present que l'article 30 RIRPF estableix una sèrie d'especialitats per a determinar el rendiment net en el mètode d'estimació directa simplificada, en relació amb les amortitzacions, les provisions i les despeses difícils de justificar. D'acord amb això, per a determinar el rendiment net de l'activitat econòmica, s'ha de deduir l'amortització tant del local en el qual s'exerceix l'activitat com del fons de comerç, sempre que en aquest segon cas es compleixin els requisits a què es refereix l'article 11.4 TRLIS. Atès que el negoci de farmàcia i el local en què s'exerceix va ser adquirit per la societat de guanys, la base d'amortització és aquella sobre la qual el cònjuge que desenvolupava individualment l'activitat ha practicat aquestes amortitzacions.

Finalment, en relació amb els deures formals, i d'acord amb el que disposa l'article 68.4 RIRPF, els contribuents que desenvolupen activitats empresarials el rendiment de les quals es determina en la modalitat simplificada del mètode d'estimació directa, estan obligats a la portar la gestió dels llibres de registre de vendes i ingressos, de compres i despeses i de béns d'inversió. Aquests llibres són únics per a l'activitat econòmica desenvolupada conjuntament per la Sra. Pérez i el seu cònjuge, amb independència de l'atribució del rendiment net a tots dos.

Finalment, el pagament fraccionat a què es refereix l'article 110 RIRPF s'ha de fer per cadascun dels cònjuges, en proporció al rendiment de l'activitat objecte d'atribució.

### **Exercicis d'autoavaluació**

1. **b**
2. **c**
3. **c**
4. **a**
5. **c**